

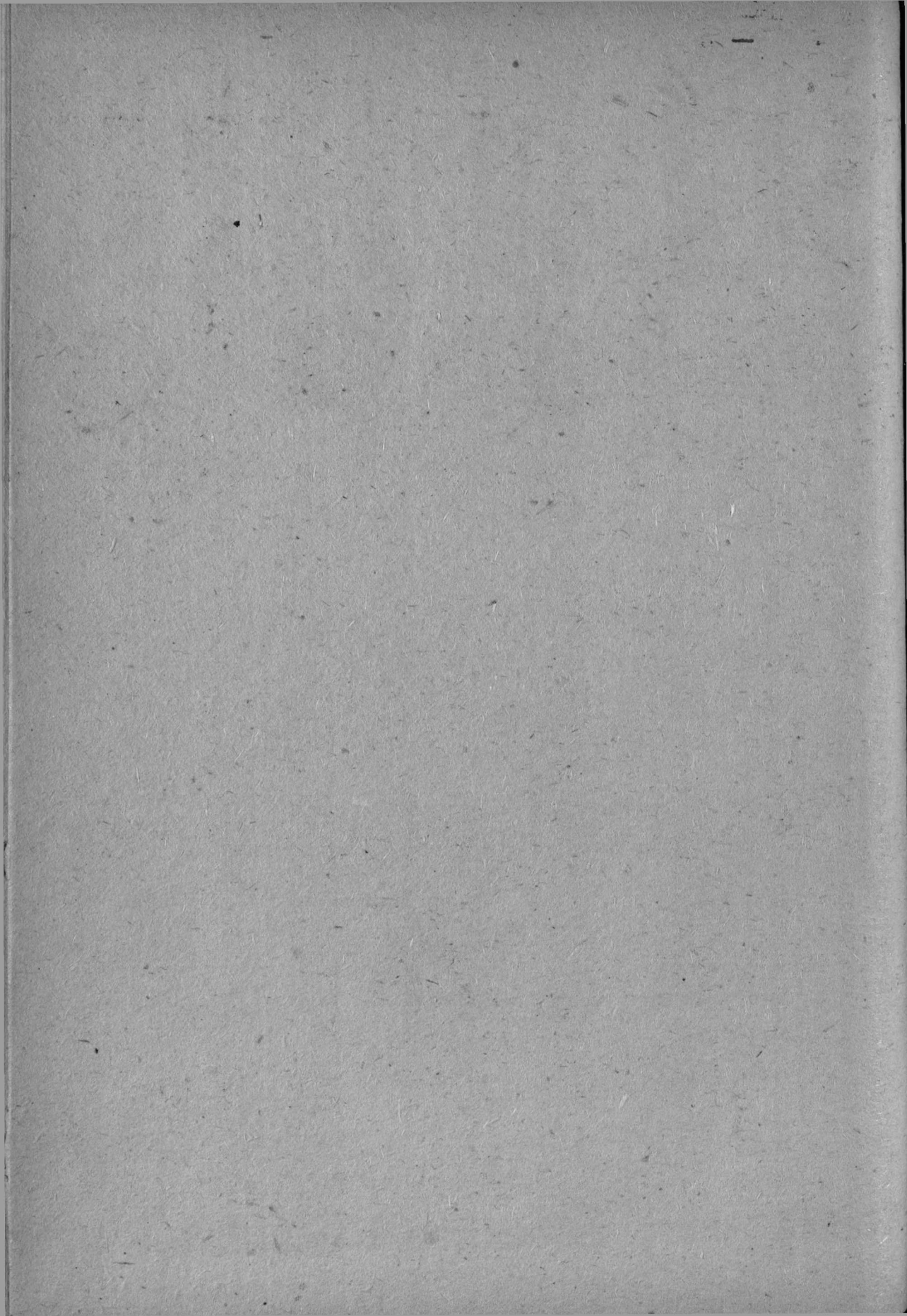
~~A729-F~~
~~5~~

VOADHUK

4

1 9 3 5

НЗЖ Коми
1-1a
У d

А Р Н І К

ХУДОЖЕСТВОА СÖВЕТСКÖЈ ЛІТЕРАТУРА
КОМИЖУРНАЛ

ЛЕРО СÖВЕТСКÖЈ
ПИСАТЕЛЈАСОЈУЗЛОМ
КОМИ ПРАВЛЕНІЕ

№ 4
1935 во

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ

ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

Ж У Р Н А Л Ы Г

ПЕДЪ ГЕНЪ — Тѳрича 3

НЪОБДИНСА ВІТТОР — Нем томмѳды;
кад 19

ІЗЈУР ІВАН — доменлѳн мыж . . . 20

І. А. КРЫЛОВ — Баснајас 29

ВЫЛЬ ПАШ — Антон Васілјевіч . . 31

А. ШАМАНОВ — Награда 40

П. ДОРОНИН — Царскѳј судѳајас
јылыо мојдјас 44

№ 4

АПРЕЛЬ. 1935 ГОД

ТӨРІЧА

БИТ ГЕРПАСА ВОРСАНТОР.

ВОРСЫГЈАС:

Ганов — том морт, бригадир, комсомолец.

Густа — комсомолка, решительнӧй морт. Радејтӧ Петырӧс.

Петыр — I, II, III серпасјасын — галифеа, вышивајтӧм дӧрӧма. Шап, муџер морт Радејтӧ шуглавны.

Павлин — олӧма морт, пастасӧ гӧлиника, пӧрысӧн ассӧ петкӧдӧлӧ, кӧџ ескӧ јонна. Важ куџнеч.

Пӧрыс колхоџница — раминик, мелі нывбаба.

Ворсӧм мунӧ комі колхознӧј сиктын 1935 вога тулысӧ.

Ворсанторсӧ поџ пуктыны рајониӧј, сиктса сценајас вылын. Кокӧдӧшта-лӧмӧн вермана лоб пуктыны і кылдӧчанинын да вӧрын. Сы могыс поџас не петкӧдӧлӧны пӧрыс колхоџницадӧс, 1-ја да 2-дӧ мортлыс кывјассӧ бглаавны, массӧвӧјжык сценајассӧ (1-ја, IV серпасјас) жендӧдавны.

ПЕРВОЈА ГЕРПАС

Ујутисја гаждӧдӧм клуб. Медтыдалан-ини лозунг: „Бура да кыпыда ну бдам мӧд пјатилеткаса 3-дӧ во-лыс большевистскӧј тулыс“. Плакатјас, вождјаслӧн портретјас.

Бригаднӧј совещанје. Кумач пызан дӧраа пызан дорын сулалӧ бригадир Ганов. Мукдӧјасыс пызан гӧдӧрыс-жӧ пукалӧны.

Ганов — Јортјас! Ми татчӧ чу-кӧртчим медбӧрјасыс прӧверитны ас-ланым бригадалыс гӧрны-кӧџны даслунынмӧс. Мӧдкӧ, којмӧд брига-да чуксалӧ мијанӧс ордјысны. (Босглӧ кабала да лептылӧ јурвестас). Налӧн пасјӧма ӧкмыс пункт. Јорт-јас, јешцӧ ӧтчыд лыдда, амі пер-вој сорӧтыштаннӧй?

Густа — (Пукалӧ Петыркӧд ортчӧн). Ганов, вај вескыда заводит.

Ставӧн — Аплодируйтӧны.

Заводит, Ганов!.. Пан сорӧисӧ!

Ганов — Свисципина, јортјас. Лантлӧ тӧкӧтӧ. (Сувтыштлӧ, мӧвпјас-сӧ чуқӧртӧ). Ми унаыс-нын чуқӧртчы-лим. Бригадалыс ужалан плансӧ бура видлалим, гӧгӧрбок арталим. Брига-даса быд мортлы индӧма местасӧ. Ӧни сесса ас сајаным: кыџи да мыј кӧџам, сижӧс і вундам. Тани мијанлы ӧни колӧ думыштны: ез-ӧ мыјкӧ вун-на! Му вылад петам да мед не кот-равны ыжјас моз, а ужавны. Ужав-ны большевистскӧја!

Петыр — Поџас јуавны? (Ганов довкӧитӧ јурнас). Кушдӧм чужанлуна кӧјдысным? Интерес ем менам.

Ганов — (Лукысӧ кабалајасын, бос-тӧ ӧвиӧс да лыддӧ). Логкӧј кавале-рја неважӧн-на видлалис. Кӧјдыслӧн чужанлуныс ташдӧми: су — 92 прӧч.,

d —91 прөч., зөр—96 пр. Та боксаң бытто бур мијан. Став кәјдыс-нымос весаләма.

Петыр—(Сувтә). Ме думыс, көт ескө регид-на видлаләма, а оз мешајт нөшта прөверитны. Оз-ө шонав-ми мыј-ми. Серт ескө мијан ем бригадир. Оти јур-пө бур, а унжыккө, јешщө-һин. Кымын јур, сымин-и төлк. Мијан быдәналән мог—төждысны та јылыс.

Густа—Ме Петыр дор. Кәјдыс-ыдлы шыксынысө абу дыр. Возза онас-тај көзлим зөр да турун ыцким. Мед ескө таво ез таз-жө ло.

Петыр—Ме тајәс-жө і көсја вөлі виставны. Мијанлы—ударныкјаслы—колө лоны вывти сусөн. Кодлән оз вис сөлөмыс социалистическөј собственост вөсна, сјјө омөл морт! (Торжественнөја виздөд гөгөрыс). Сінмөс моз колө сјјөс визны да дөфөритны. Ме вөзја ташом предложејје: нөшта видлыны кәјдыснымөс. Ме помалі. (Петырлы аплодирујтөны).

Густа—Ме Петыр дор! (Лептө кісө).

Ганов—Ставныд сөгласөс? (Аплодирујтөны). Сізі і пасјам договораным. Јешщө кушом содтөдјас лоасны?

Петыр—Менам ескө мөгтор вөлі бригада дорө. Төрыт мијан бригадалы правлејје сетис выл көзан машина. Ме видлалі: зик-на выл, сөмын-на бытто заводыс петөма. Кодөскө ковмас-жө прикрепитны сы дорө, а ме кушөмкө да кучь-неч-пу. Рафејта машинајас дорын вөлтөшитчыны. Оз-ө менө бригада инды? Вот мыј ме вөлі көсја јуавны. (Ганов мөвпалгтыр барабанитө чунјас-нас пызанпөвјө. Пукальејас мукөдыс шыасбны:—„Пөфө Петырөс прикрепитны“).

Густа—(Сувтә). Вајлы меным кывсө, Ганов. (Пыркнитө јурсө, збоја).

Ме думыс, тан һинөм кучасө соркитны. Ставным төдам: Петыр мастерөвөј морт, кыткө-кө жугалас машинаыс, сен ачыс і вөчыштас.

Ганов—(Мөвпалөмөн). Та јылыс, Густа, гашкө комсомол комитет вылын соркитыштам? А?.. Термасөмыд абу бур, мед ескө...

Густа—(Торкө). Мыј мед ескө?.. Некушөм „мед ескө“ оз лөсав татчө. Петыр вөрын ужалис, пөфө шуны, ударнөја. Оні-на локтис кылөд-чаныныс. Мыј јешщө колө? Ташом војтыртө бережитны колө мијанлы, Ганов.

Петыр—(Кыкнан чөпас кіјассө сүјөмөн). Ме, другјас, торја ог вөзјыс. Кызі сознательнөј колхознык да көрта көлујөн кужа вөдитчыны, сјјөн і шуі тазсө. Колөкө индөј, озкө ков, асныд сөсса төданныд. (Морбсас таркөдөмөн). Некушөм уж вылын-на ачимөс ег жалитлы дај ог жалит! Ме!.. Ме!..

Ганов—(Торкө). Ен скөрмы, Петыр. Ме шуі, миса думышттөг оз пөфө кивевјесөн вөчны сөшөм торјастө.

Гөлөсјас— { Петыркө і Петыр!
Огө-тај суфлаөс
бөрјө!
Ужалас сјјө!

Ганов—Ме ог паныдав Петырөс. Кызі шуас бригада, сізі і лөө. Коді көсјө Петырөс прикрепитны—лептөј кинидтө. (Ставөн гөлдсүјтөны). Ладнө! Петыр, аскі примит машинасө.

Петыр—Примітам. (Кокјассө вежитөмөн пукө да шутлалө).

Ганов—Соркитанныд онө-на?.. Сөдтөдјас абу? Сіз-кө лөктө кырымалө ордјысан договорсө. (Бригадаса шленјас өтик-өтикөн кырымасбны, соркитөны ас костаныс).

Густа—(Бөстө Петырөс сөјбордјөдыс. долыд пырыс соркитө), Сөлөмыд бурмис, Петыр? Выл машинад көзігад-кө вола, петкөдлан он меным?

Петыр — Вольтыкө-а. Гашкө-и гулајтөда-на тенө.

Густа — Гулајтөдны оз поэ, Петыр. Сінад планыд оз тыр, дај вөвтө прөста муҗтан.

Петыр — Он-мөј гөгөрво шуҗи-төмсө! (Тапкөдө. Кыкнаныс сералдыны). Мунам, кырымалам договорсө. Гіжсам бытө текөд — гөтрасам.

Ганов — Енө-на петлөј, јортјас. Кык кыв. Гөра-көза митінг јывсыс енө-на вунөдө?

Гөлөсјас — Помңитам!

Ганов — дасөс?

Ставөн — дагөс!

Ганов — Смотри, мед сіјөс-көлуј, телегајас, плугјас, ставыс мед кыз слеујтө аскомыс кежө. Вөвјасныдтө, мегырјасныдтө баситөј. (Кыпыда). Мед вөлі гажа да кыпыд! Вернө?

Ставөн — Вернө, бригадір јорт! (Варовитөмөн петөны).

Густа — Петыр, колмөдышт гор-төз. (Серамөн). Ештан-кө бытөтө...

Петыр — Мыјла-нө огешты. (Бостө сојбөрдјөдыс). Појдом вместе, најдом двесті. Жынсө меным, жынсө теd.

Ганов — (Чукөстө петны лөбөдчөм Густаөс) Густа, сулавлы-жө. Могторем. Петыр, колөкө мун, Густа су-өдас тенө.

Густа — (Нумјалөмөн). Ез-тајудай-тчы колөдныд, Пета.

Петыр — Коркө мөдыс мибө. Гашкө суөдан-на-да. (Шуҗлалөмөн петө).

Густа — (долыда пыркитө јурөј-јассө. Кіјассө пуктылө чужөмбанјас бер-дас. Нумјалөмөн лөктө Ганов дорө). Мыј-нын Ганов?

Ганов — (Пукөмөн сорнитө. Көв-төг нокошитчө кабалајасди. Волнујт-чыштө). Вот мыј, Густа... Те ен-лок ног гөгөрво менө... Көсја вес-кыда, сорнитышты текөд... по ком-сомолскі...

Густа — (дүгдө нумјавны. Чујмыш-

төмөн). Мыј-нө текөд лоі... Га-нов? Вістав, ен чујмөдлы.

Ганов — Мига кызкө мөдног ен гөгөрво менө. Көсја вөлі чујдө-дышты тенө. Вот мыј...

Густа — Но?

Ганов — Петырыслы вывти-нын дөверітан те... Ачыл төдан, гөра-көза зев кывкутана уж... Медвоз ми — комсомолецјас — кывкутам!...

Густа — Гөгөрвоа, Ганов. Но Петырылы ме дөверајта. Кывлін-өд кызі сорнитіс?

Ганов — Сорнитны-тө сорнитіс-тај ескө-да...

Густа — Зев колана предложе-ныје вөзјис-і. Ме ог гөгөрво тенсыд полөмтө. Лөж думөн сізі оз сор-нитлыны.

Ганов — Ен вунөд, Густа, Пе-тырыд Павлінлөн вежапі. Кор Павлінсө вөтлім колхозыс, Петы-рыд дорјис сіјөс. Көт ескө кык во сајас колі, а оз ков вунөдны сіјөс. А?

Густа — Мыј көт? Вөв нөм ко-ка дај сіјө-на жөмдавлө. Петыр сы бөрын вежис думјассө, Ме сор-нитлі сывкөд да төда.

Ганов — (Ышловзө). Пөрыс јөз шулөмаөс: нөра пуөс-пө сөкыд вескөдны. Со мыјыс ме пола, Густа. Ен-ө вывти ылав Петырнас те? Көт ескө і кудрия јурөја сіјө, но...

Густа — (Скөрмө). Ганов!.. Кызі те сорнитан! Ме, кызі комсомолка, кывкута ас кывјасы!

Ганов — (Кутө кидыс). Сөмын ен пузы, Густа. Гашкө ме абу прав. Чујдөда сөмын, мед сінтө ез пөрт-ны. (Матөжык сибөдчө). Густа, јо-на рафејтан Петыртө?

Густа — Көт ескө і бригадір те, Ганов, көта-і комсорг, а та јылыс абу бытөд төдны. (Бөрынтчыштө-мөн). Аслад-тај сінмыд чарлаа-лөма ме вылө. (Вежөгтөмөн). Јан-дыс!.. Мөдлы тујсө пошан, мед ас-

лыд воггас, да?.. Ег виччыг тесаң тацём торто. Абу-і жанзім тед? (Крута бергөдчө да петө). Скөрмөдін менө, Ганов!

Ганов—(Вөтчө дэс дордэ). Густа!... Ен гөгөрво менө, Густа!

Густа—Ме тенө гөгөрвоі, бри-

гадир! Ставыс! (Петө).

Ганов—(Лыгыша сулалд. Ышлов-чө). Таыс і полі ме... (Локтө вызан дорө). Некор менө некущом ныв-на ез радејтлы. Ех! (шеништө). Паскыд нырөн чужылома, сі-јөн буракө. Кыз шуласны—не везот!

МӨД ГЕРПАС

Вескыда—Павліндөн керкаыс, баннас сулалд. Ошиң куріңјассө красітма пемыд-лөз краскадн; јурјывјасыс вежњасыштөмны важмөмланыс. Ошиңулын—краж лыбө нарошно вөчөм лабіч. Кадарлакө сцена бокас—јүбрјас ласкалан пөв. Сені ошалд вель паскыд кабала.

Павлін—(петө керка шујгаладор боксаыс: роска, көмтөм, вогса дөрөморөса, эг јурейјаса). Кш-ш!.. Кш-ш!.. (Өвтө роснас, повдөдлө курөгјасөс).

Кыз зобјас!.. Лөг петкөдланнны менсым. Кш-ш!.. (Очсалд). О, господі да помілуј мја грешного. (Аззө кабаласө, локтө да вомдорјассө вөрөдөмөн лыддө. Шенчөмөн гөгөр вичдөдлө, бара лыддө чуңнас новлөдлөмөн). Вот тед і на... (Јурсө гыжјалгтыр муно да пукөб. Чөволыштө јурсө ошөдөмөн, кылд курөгјаслөн котсөм. Павлін быттө палалд да сөрвічөмөн ускөдчө курөгјасөс вөтлыны). Бара-нын танөс, сөкыд вичөмјас! Ловја јурөн он мын тіјаныс, буракө. Шыт, проклатөјјас. Кш-ш! Кш-ш!. (Муртса кежө сајавлө, кылд полошитөм курөгјаслөн котсөм. Бөр локтө). Извөсјатасы менө. Мыј і кокалөны менам ошиңулыс? (Чышкышталд ошинувсө). Лукјысөны. Мудөдсө жугөдөны. Мукөдлаын быттө сөсса зобныс оз-нын тыр. (Сувтөмөн вичдөдө керкаыс вөдө). Е-ех! (ышловчө). Вежњасыс кутмаөс ошиңјурјывјасыд, Павлін. А кущом міча керка вөвлі! (Краж вөдө сувтөмөн лөсөдө ошиңјурјывјас). Вөвлі-тај ескө да... Важөн-тө мјан мыјыс ез вөв, (өвтыштө кінас) е-ех, кывтис тај кытчөкө ставыс. (Чышкысө). Көтөк век сөсса сівујтчы тајө олөм вөдө.

(Бара кылд локтөны курөгјас). Со-өд, сө-өд... Маг-тај тајө, прөети да господі... Кш-ш-ш-ш!.. Шугас вот праз-нык куза кыв. Вөсөсөј тас, јенмөн өтдөртөм пөңајас. Кш-ш-ш! Колхоз-лыс өктысөј—сіјө небос озыр. А менө мыј—ачым регыд јөзлыс өктысны кута. Шыт, јөјјас!

Руч-Петыр.—(Локтө шуғлалөмөн. Галифеа, вышивајтөм дөрөма, кром сапөга). Вежај, курөгјаскөд-тај војутны кутөмыд.

Павлін—Ен-нын сорыит (Кизөбны). Выживмыны куті, Петыр. Јејбогу, выживмыны куті. Пуксам лок.

Петыр—Мыј-нө сіз? (Перјө папірос да гөстөдөдө). Бост, вежајө.

Павлін—(Кіјассө чышкыштө дөрөмас). А, зонмө, кущом папірос талун тенад. Кытыс-нө?

Петыр—Ударныкјаслы сөта-лісны.

Павлін—Верітан он, былдун локтөны менам керка дорө. Маөн ог јуктав, кампетөн ог верд... а локтөны. Буд чүфөса-тај тајө.

Петыр—Прамөј крөсөвөнтө вөсиг курөгјас төдөны, вежајө.

Павлін—Лакт, Петыр! Ен скөр-мөд. Регыд куш улыс гач кежыс трівкјавны кутам. Со-тај (петкөдлө кисөм гач-бексө), Јевропаыс тыдалө!.. Вичдөдөј! (Бокыв мышкыртөмөн пукөб да сөлалдө муд).

Петыр—(Тапкөдө Павлінөс). Ен пу, старік. Тіјанлы, важ јөзлы, ферт, абужык спривышно. Виччысыштны колд. Не друг... (Нумбыртлө вомсө,

іронічэска). Час, тыртам мөд пјаті-леткасө, сатін гачаөг кутам ветлыны. (Сувтө). Мөвпыштаы-жө, вежај, кушөм лоө олөмыс. Сетасны тед ној костум, југыд колоші, кїна улад портпел. Төдан мыј сіјө? Служакјас-тај кыскалөны—есцөм кучік ноп.

Павлін—Мыј морла-нө мем сіјөс көвјалан? (дөзмөмөн). Вешјы вај! Те сөран, а менам етан (кучкалө морөсас)—тыртөм! Кылан? Став вөл-нөј светыс мустөм лоі. Олөм-жө пукөіс, прөсөтї господаі. Вај вїстав меным, оз-өмөј сесга вежсыв сіјө?.. А? Од ловја вылыс ме сісма. Сө-лөмсаң сісма, Петыр.

Петыр—(Гөгөр вїдөдлө) Нөжі-жык, вежај. (Шутлалө өтї здук). Онї пошөсыд щөц пела... Мыјкө јешщө мөдтор гөгөрвоасны... Менө щөц гудыртасны сесга.

Павлін—Те-нө мыј полан, удар-нык... Сөлөмөј вот абу местаын, Петыр, сіјөн і сорңитсө менам... Но, те-тај талун жөнык код! Мыј воцө-нө?

Петыр—Он-мөј һинөм төд. (Іро-нізірујтөмөн). Талун-өд гөра-көза мї-тїнг. Ха-ха, светсө көсјам чујмөдны.

Павлін—(Нырөдыс асө тракнїтө). А-а!.. Вернө-тај. Курөгјаскөд воју-тїгад қікөз вунліс. Со-тај (індө ка-бала вылө). Кыкыс лыддї да прамөја ег і гөгөрво. (Ветлө, һещыштө да вајө). Вај, зонмө, Петыр, вежөртөд пөрыс јөјөс: кушөм сещөм мїтїнг да мыј морла. Бара гашкө мыјкө... А?

Петыр—(Лыддө) „Талун, 10 час асылө, лоө гөра-көза мї-тїнг. Вїдлам да слуннымөс петны мујас вылө. Чукөрт-чыны клуб дорө. Локны гө-ра-көза көлујөн. Колхознык-јас да ужалыс өткаолысјас, ставныд локтөј мїтїнг вы-лө!“ (Шутлалыштө). Те-өд, вежај, ужалыс өткаолыс-жө буракөс?

Павлін—А код төдас кодї ме.

Ужавтөг тон кынөмыд оз пөт. Сөерт, ужалыс. Колхозыс вөтлісны да онї өткаолыс. Сїз-тај артмө. (Гөлөссө чїнтөмөн). Петыр, те-өд зырт-чанжык селсоветас. Нїнөм оз сор-ңитны ме јылыс?..

Петыр—(Здук-мөд оз шыас, сесга пыркнїтө јурсө)—Торјасө ескө оз-да... Вїсталөны, таво-пө-тај он көсјы көзны. Збыл алі лөж сорңитөны?

Павлін—Збыл-көч лөж, Петыр, ог сесга көсјы Совет властөс вердны. (Рамжыка) Аслым восө вуж-ны лоас һаңөј-а... (Чорыда). Ог көз!

Петыр—Поставкајастө мынты-ны-жө щөктасны. Таво вылас јона ужјөза?

Павлін—Сїјө-өд і ем. Дортчан көлујөс-пө көсјөны гїжавны. А кузьнечасө-кө бөстасны, мыј ме-ыс сек?! (Гусөн моз). Вот мыј ме мөвпала, Петыр. Коркө тенө пырт-лі ме, ветымын ура езыс перна сылад өшөдлі. Воштїн ен-на?

Петыр—(Рацлө дөрөм морөссө да петкөдлө перна). Ме тенө завсегда уважајтлі, і пернатө ог вошты. Со тај сіјө.

Павлін—Вот, вот... Абу-на сїз-кө земла-матї вылас қікөз бы-рөмны пернаа јөзыс. (Бөстө сојборд-јөдыс да нуөдө рампа дорө). Вїстала тед, но смотри, мед сөмын теја-меја костын комї.

Петыр—Вежајө, он-мөј төд ме-нө?

Павлін—Ладнө, ладнө! Ог-кө төд вөлі да ог-кө нафејтчы, ег ес-кө і сорңит тацсө. Но, кывзы. Көч ескө јона-һын Павлінтө пуркөші-тїсны, а қікөзсө ез-на ор сіјө. Пөр-ыс понјыд нырыса, ылыс ацө. Буржык дортчан көлујсө менам зе-бөма—пывсан сајө гуалөма. Мыј-кө-кө лоас мекөд, бөст аслыд—згөдітчас. Ме тенө дортчан мас-терствоө велөді, морттуј сетї. Куж овнытө. Век кутасны тед копрас-

ны. Јешцö вiстала—кор лоан ме-
нам ʒаѳöн, став овмöсöс тед сета.
Те i кöѳаит, ме-öд пöрыс-нын. Сö-
мын те менсым кi кут. Гөгöрвоин?

Петыр—Серт-жö, вежај.

Павлин—Ладнö, ладнö... Сiз-кö
со мыј. Кöѳ му пыр мун, а колхоз-
зад бöр пырт менö. А?

Петыр—(Шуҗлалö јурсö гыҗјалiг-
тыр, мунö краж дорö да пукеö. Павлин
вочакыв виччiсiгтыр щöц-жö локтö бöр-
ыс да пукеö. Петыр јурсö чатыртлö-
мöи вiзöдлö шондi вылö, Павлин щöц-жö).

Павлин—А?

Петыр—Мыј?

Павлин—Ме тенсыд јуала, а
те менсым. Лöсыд-тај!

Петыр—Шондiыс вылын-нын,
регыд заводитасны.

Павлин—Kodјас?

Петыр—Mиҗингсö.

Павлин—(Скöрмö) Чöрту! Вiс-
тав кодарö-кö-мыјкö, Петыр, ен
ручав. Кöсјан он менсым кiс кут-
ны? А?

Петыр—(Чеччылö, шуҗлалiгтыр кы-
щовтö, вiзöдлö). Вежајö! Менам-öд
колхозад олöмыд гыа ва вывти ву-
жöм код. Воҗада онас-тај, көр тенö
вöтiсны колхозсыс, кушöма тенö
дорјi.

Павлин—Атö сыыс, вежа пi.

Петыр—Ез-на-öд вунöдны. Најö
оз вунöдны.

Павлин—Секi-кö ез пусы мијан,
гашкö öнi пугас. Ме код куҗнеч-
тö мед корсасны најö. (Кылö горн).
Тајö-нö кушöм-нын музыка?

Петыр—Чуксалöны-тај. (Чеччö).
Ветлыны ковмас. Мијан бригада öн-
тај-нын чукöртчöма вöлi. (Ылын кылö
сыланкыв:

„Мијан колхоз гөрны дас—
Лöсöдчiм-на төвнас,
Тракторiстным Мирон Вас
Петас уклад вöвнас.

Ој, мулi-мулi-мулi,

Петас уклад вöвнас“... iс. в.

(мыјкöдыра сылöны „Трак-
торiстка“ сыланкыв).

Аҗан, вежајö, јöзыс кыҗi кутiс
вöрöшитчыны.. Со, којмöд бригада
мöдöма. (Сцена сажын кылöны тiлгун-
јас). Најö бостiсны мијан бригада-
кöд ордјысны. Тöрыт договор кы-
рымалiм.

Павлин—(Аслыс моз шыгалö). Шы-
җiс, ловҗiс сiкт... Локтöны, чукöрт-
чöны. (Гора) Проклатјас! Кыпöдас-
ны-öд јöзсö... Вынаöс! (Сыланкыв öт-
далтчö).

Густа—(Öдiö локтö—гöрд кöсынkaa,
јежыд ковтаа). Пета, ме тенö быдла-
ыс-нын корсi. (Сiнбöжаснас вiзöдлö
Павлин вылö).

Павлин—(Нарошнö мелiа). Мыј-
нö сiз бугҗымтiн, акаң?

Густа—Вывти мiча те да сөлö-
мöј вöрҗылыс (Бергöдчö сылы мышкöн.
Петыркöд сорнитö). Петавлы-жö сiкт
шöрас—мыј вöчсö, мыј вöчсö! Кы-
пöдiм-öд сiктсö! А луныс кушöм
гажа талун!.. Шондiыс!..

Петыр—Пырыс-пыр локта. Ко-
тöрт вај, Густа.

Густа—(Чујмöмөн). А те-нö?
(Вiзöдлö Павлин вылö, сесса Петыр вылö,
сесса бара Павлин вылö).

Пöрыс колхознiца—(Локтö
бур паскöмөн вöччöмөн). Донајас, вiс-
талö пöрыс мортлы—сормi али
ег-на?

Павлин—Те-нö, Парас, кытчö-
нын кыссан?

Пöрыс колхознiца—Но! Јö-
зыс дорö щöц. Тöрыт нарошнö ме
ордö пыравлiс колхознöј предсeda-
тель. Воы-пö, Парас, воы метенг
вылас.

Павлин—Теја-мејалы гортјö вод-
ны-нын, а не метенгүјтны.

Пöрыс колхознiца—Олö-
мыс мен сöмын-на вöссö, онајас.
(Щапа). Таво пöрыс ебöснам со кыҗ
трудоденҗ бостi, а те гортјö водтö-
дан.

Густа — (Сојбордјодыс кутō сјдс).
Мунам, Парас тōт, ме-ōд сетчō-жō.
Петыр, ен сормōдчы. (Мунōны).

Пōрыс колхоџъица — (Муниг-
тыр вiсталō Густалы). Комын пуд њањ
таво бості, акањ, со-ōд колхозыд
кыџи озырмōдис менō. Комын пуд
њањ! (Сажалōны).

Павлын — (Њебыр чōволыштōм бō-
рын). Тажō чікышыскōд те, Петыр,
ен-на зугсы?... А?

Петыр — (Герōктō) Такōд? Пус-
такі. Ачыс сібōдчō, а мен-нō мыј...
Сесса-ōд, вежајō, кымын унакōд
лōсалан, сымын дорјыгыд унжык
лōб. Мелі кукањ-пō кык мамōс њō-
њалō. Мыјкō-кō лоас, тајјас-жō і дор-
јасны. Выныс налōн ыжыд — ком-
со-мол! (Чуџсō лептыштлō).

Павлын — Но, но!.. Ен мiга зуг-
сы-а. (Поњерјаслōн џвено стрōјн прōј-
битō сцена вомōн. Нубны плакатјас, гō-
ра-кōча јылыс лозунјас).

Вожатōј — Раз-два!

џвено — Три-четыре!

Вожатōј — Три-четыре!

џвено — Раз-два!..

(Таџи сажалōны, марш шыныс вочасōн
лаџтō. Пуксō чōвлōн).

Петыр — Но, вежајō, ветла сесса.

Павлын — (Жугыла). Ветлы-инō...
Рытнас кежавлы-жō, вiстышт мыј
тијан сен лōб.

Петыр — Рытнас? (Мōвпалыштō).
Вола, сōмын сорōн-њин. Зевсō-ōд
волыснытō њни...

Павлын — (ōвтыштō кiнас). Лад-
нō... Гōгōрвоа. (Петыр шуџлалигтыр
мунō. Павлын ышловчōмōн пуксō да кi-
јаснас кутō јурсō. Чōволыштō сiџ). Шы-
њитōв пуксiс. Гōгōр тыртōммiс, став
јōзыс сен њни... і сōлōмōј менам тыр-
тōм, гум коџ тōшщō. Мыј ескō вōч-
ны, мыј вōчны? (друг кiјассō јенеж-
лањ лептō да сōлōмсањыс курыда шыалō).
Збыл-мōј важыс оз-њин бергōдчы?
А?..

КОЈМōД ГЕРПАС

Фекорацијаыс II серпасын вōлōм коџ-
жō: Павлынлōн керкадорыс.

Рōмыд тувсов вој. фeјствiје чōжыс
кадыс-кадō кылō кōрт-на кōрт клонō-
дышитōм да „Тувсов вој“ сылōм. Сы-
ланкывлы оз ков гораа јургыны.

Занавес воссiгōн кылō сылōм. Њебыр
мыстi кутчiсōмōн локтōны Петыр да
Густа.

Густа — (Пельпом вылас павскōм
чышјансō топыџыка суркыалыштō).

Ах, мен кōзыд, Пета. Кут то-
пыџыка.

Петыр — (Нуōдō да пуксōдō краж
вылō. Сыланкыв шы џiкōџ лаџтлō). Пук-
сы ме дорō матōжык, мiча ныв,
шонта аслам вiрјајнам. (Шебрōдō пiн-
жак пōланас). Лезан-кō, окала оз коџ
гōрд вомдорјастō (окыштō).

Густа — Тырмас, Пета. Ме пола,
мед ескō талунја шудыс ез быр

менам. Мōвпавла мукōд дырјi да
сōлōмōј абу местаын. Сојō мыјкō,
а мыј сещōмыс — ачым ог тōд. Те
збыл расејтан менō?... Нолтō виџōд-
лы сiнјасам — вескыда виџōдлы.

Петыр — Кодōн-нō чајтан менō,
Густа. (Кутлō). Верма-ōмōј теыс кын-
џi кодōскō мōдōс расејтны... Ок
те iчōвiк чiкыш!

Густа — Сорњитōны, бытвō-пō
те, вежајыдлыс Парассō кōсјан вајны.
Павлын џатōн кōсјан лоны. Збыл
алi лōж, Петыр?

Петыр — Мыјнō те сорњитан,
Густа. Ог-жō кут ещōм колодаōс
нем кежō кōвјавны аслам. Парас-
лōн чужōм-нi рoжа, а те, Густа...
(Топōдлō). Те желласiн менам сōлō-
мō! Те јудор њмиџ коџ! Кылан, Густа!

Густа — Мем зев њiмкоџ. Ме
верiта тед, Пета. (Окышсōны. Кылō

корт на корт клонддём, сыдны „Тув-
сов вој“). Војыс кушдөм! Ҷик прамөй
тувсов вој, вундөдтөм выло сөлөмө
пуксө... Тајө-нө кодјас клонддөчөны?

Петыр — 3-öd бригада, буракө,
плугјаснас вөлтөшитчө. Аски-öd гөр-
ны!

Густа — Кушдөм кыпыда мунис
талун митингыс! Јөзыс мыда воліс!
(Сувтө). Ылалі-тај ме. Талун көсји
вожык водны, а војшөрөз овсис.
Те вөсна-жө-öd, Петыр. Унмөј-кө
оз вескав, сөкыд лоө ужавны. (Кы-
пыда). Аски-öd 3-öd бригадакөд орд-
жысөмө петам! Мыј бара петкөдлас
медвозза луныс?

Петыр — (Торжественнөја). Мі,
Густа, сешдөм өдјас кыпөдам, плуг-
јаслөн амысјасыс мед доналасны!

Густа — Ме радејта, кор те таз
горнитан. (Шымыртлө кісө). Аскиөз,
дона. Аски азыгам мујас вылын.
(Виддө Павлин керка вылө). Мылакө ме
мола тајө керкасыс, тајө сөдвизан
өшиңјасгыс. Мышкөн пукала, а чајта
— кодкө бытөө кыјөдө мјанөс.

Петыр — Јәјүкөј, уәоны гөгөр.
Мі кыкөнөс тан сөмын.

Густа — Щөкыда воливлан ве-
жај дорад?

Петыр — Мыјнө сы ордө колі..
Чөрту, пөрыс выживөс! Параснас і
быдөн мед му пыр мунас. (Кольөддө
Густабс).

Густа — Мун сесса пыр, Пета.
Ме гортө-жө котөрта. Вомөј пас-
кавлө-нын. (Сцена сајын сыдны „Тув-
сов вој“).

Петыр — Котөрт, муса ныв. Чөс-
кыда уә! (Густа сајалө. Петыр сула-
лыштө. Гажа мотивөн шуәлалөмөн локтө
Павлин керка дорд да таркытө. Сесса
пуксө да виччысө).

Павлин — (Востылө өшинсө). Код
крешщеннөј?

Петыр — Ме, вежајө. Пет таччө.

Павлин — Сыр-тај ен лок. Час
пета. (Недыр мытө локтө). Пукалыш-

там вөлнөј воздух вылас. (Нужмасө,
очсалө). Көн-нын вөлін?

Петыр — Маңитисны. Аски асыв-
воз петам гөрны. Горны помтөм
уна, а уж оз-на тыдав.

Павлин — А ме ог і мөвнав.
(Кылө клонддөчөм). Кодјаснө сен вој-
нас кикімеритчөны? (Чеччылдөмөн вичдө-
дө). Со, бијасөн аузјалөны куфъавој-
сајасыд.

Петыр — Којмөд бригада. Лөсөд-
чө-жө. Ставыс өні колмөм гутјас
кодөс.

Павлин — Но і мед лөсөдчөны.
(Ызласаныс востө өшинсө, кыскө вина
доз да румкајас). Онтај дастылі да
час шонтыгыштам, аавпу. Војыс-тај
ыркыд, ру пуксөма. (Кісталө). Бост,
Петыр, горштө вескөд.

Петыр — За здоровјө. (Јудны).

Шогмана лекарство.

Павлин — Кылөдчынысө тенө
оз-нын мөдөдны?

Петыр — Мед мукөдјас сесса
ветласны.

Павлин — Менө ескө бара-нын
ыстөны вөлі-да ладнө докторсан
гјжөд сурі. Јенвалід миса. Оні сес-
са ыкытчө-нын ог пет. Чөрту! Во-
да паччөрө да кута рушка баба
моз ружтыны. (Кістө). Гинпөла морт-
пө абу морт. Отыд — кос лысва.
Лаксыштис горшө, местаөзыс ез і
волы. Бост, Петыр! (Јудны).

Петыр — Мыј-нын бурыс тенад,
вежајө?

Павлин — Бур, көч кык дор
вур. Шенчыны ог вермы, мыј і лоі
јөзыскөд? Јөј ыжјас!.. Вом паскө-
дөмаөс: вот-пө зажіточнөј колхоз-
ныкјасөн лоам!.. Вот-пө социализмө
локтам! Мыј-і кажитчөма јөјјасыдлы!
Важөн-тај социализмјастөг овлісны
да век-жө һаң сојлісны. Батлөн,
шонјанөјлөн, век вөлі амбарыс тыр.
Сај ми егө өнија моз овлө. (Ышловзө).
Сумыштан важ олөмтө да сөлөмыд
пыктө.

Петыр — Мед көт јешцö оз кажитчы, вежај, а терпит. Тенö-кө оз вöрөдны, ен-нын шыас.

Павлин. — Оз тај вöрөдны!.. Лун-лун виччыса, кор-нын ас керка-ыс вöгласны. Сортомыс лоі еновт-чыны. Чері кыјан артел котыртлі да судö сетісны — мыјла-пö јексплатірујта. А кызі ме јексплатірујта?... Тывјыс аслам, пж аслам-жö, дерг сесса унжык паж і воö меным. Немыс-нын сіз вöвлі. А öні јексплататор лоі, чудеса-тај! Кызі-нөтатчö он скöрмы! (Кісталö). Нöшта пöрöдам, мед-нын троіца лоö.

Петыр — (Јуд. Кост тор бöрын шыасö). Аски выл көзан машинаöс видлаа, кушöма кутас ужавны. Тајö лунјаснас-на колхозö вайісны. Пачыс перјом пöс һаң код-на.

Павлин. — Сіз, сіз. Тöлку вöчö-мыд.

Петыр — Ачим вöзјысі.

Павлин — Ме тенö век ошкылі, миса ужалö тенад јурыд. Сöмын тöдан-ö, җағ пу, кужöмөн көз, тöл-көн көз. Помнит: мыј көзан, сіјö і вундан-пö.

Петыр — Сортовöјөн көсјам көз-ны. Көјдысыс первој сорт.

Павлин — (Кісталö). Поэ-öд сор-товöјөн көзны да турун ышкыны. Кызі јен шуас. Бост-на: кујим пель-са керка оз овлы — ју!

Петыр — Сортовöјөн-кө көзам, сортöвöј і воас, вежајö. Сы јылыс ен төждыс.

Павлин — (Скöрмö). А те сіз вöч: көзсö бытö сортовöјöс, а воас ку-јöд. Абу-нын ічөт, гөгөрвоны колö.

Петыр — (Шувөвтö). Ог гөгөр-во!.. Міјанлыс-öд требујтны кутас-ны. (Пыркöдö јурсö). Оз!.. Оз поэ! Тазі һинöм оз артмы, вежајö!

Павлин — (Меліа). Аттö, кушöм те морт. Мед требујтöны за здо-

ровјö. Кывкутöсö коді? Бригадир?.. Мыј сесса! Те көзан, шуам, чужтöм көјдысөн. Либö көјдысыс вермас муас-нын шыксыны. Гашкö рака-каҗајас кокаласны... Быдтор вер-мас лоны. А те öмöј сетыс мыжа лоан х-ех-е!

Петыр — Бара-на ег гөгөрво тенö вежајö. Сортöвöј көјдысөн кө-зан да мыкө воас-жö!

Павлин — А те, җағ пу, сортö-вöјсö ен көз. Менам җоң кулгыр төрiча ем. Сіз-жö олö, курөгјаслы вердыштала.

Петыр — (Сувтö). Мыј те, ве-жајö!.. Он-мöј төд, кызі шуöны та-щöм ужсö.

Павлин — Шуöмыд абу щын, сінтö оз сој.

Петыр — Вре-ди-телство лоö сі-јö, вот мыј.

Павлин — А те-нö мыј җајтлін? Ышкан машинатö кодкө воö жугöд-лін да сіјö ез-мöј вöв вредітелство?

Петыр — (Повзöмөн җодјалö). Ве-жајö, мыла сецöм гораа!

Павлин — (Кісталö). Бост ју да зырымтö ен һужöд. Пöрыс морт омöлö ез велöдлы.

Петыр — Ме-кө сіз вöча да ты-дөвтчас-кө, пула моз лебҗышта колхозсыс. А öні ме — ударнык сен. Выл көзан машина дөверітiсны. Сесса-öд лок урожај-кө воас, мі-јанлы-жö колхозныкјаслы инмас, ве-жајö. Ме-жö һаңтöм лоа.

Павлин — Нинöмла тед колхо-зöс озырмöдны. Щыг колхозсыд төрöканјас моз кутасны пышјыны јöзыс. Со-öд мыј, јöј јур! А те ачыд һаңтöг он кол. Павлинлыс бордсö көт ескö јона-нын шышјісны, а җағ-пусö гөмлунö сіјö оз вöјт. (Гусөн). Павлинлөн сурас-на і зарны. Аззы-лін ен-на коркө зарнысö?.. (Кыскö җепыс сөңгајас да гузгö кiпыдöс вылас). Визöд, кызі тöлыс југөрјасыс вор-сöны!.. А!?. Пöртмасны кутіс сін-

јасад, хе-хе! Менам гашкө і унжык-на сурас. Ставсө җатлы віза. Оз ковмы сылы вобс-воө вөрдорын жүгөдчыны. Оз ковмы кылөдчыны. Тырмас тајө сылы сојны-і, јуны-і, гулајтвы-і. (Ышловчө). Ме пөрыс-нын. Кула да гортјө тон ог ну.

Петыр — (Ачыс кистө да горша јүө). Јурө быдөн кучкис. Җеб, җеб сін-возы!

Павлин — (Сүјө денгајассө җеп-тас). Хе, хе... Җебам, җерт. Најтө тон ог шыбытө. Нем чөж чукөртө-ма. Сведсань чөжөма. Бурөн і локөн өктөма. Зарныд морт сінва, шулөмаөс пөрыс јөз. (Вөрөдлө Петырөс сојдыс). Төричасө ме катөда Каща-Мылкө. Төдан піпу чукөрсө сес? Отилөн јылыс лоас чөгөма. Корсан-кө азан.

Петыр — (Кучкисө јурас). Ог, ог!.. Ен-і ышөд менө! Ог көсјы ворссы-ны јурөс. Ме овны кссја, гажөд-чыны, нывјасөс раҗөјтвы. (Пыркитө јурөс). Ок кушөма јурөј вिसмі! (Льокьс). Сінмөс пөртис зарныд! Нинөм ег кут азыны. Көн-мыј гортөј? Буҗ проклат ме лоа, ышта-кө тенад зарны вылө. (Скөрес мунө).

Павлин — Пышјин-тај, җатпу. Егө-і куралө. (Кистө да јүө. Отнас). Ылө он пышјы, төда-өд ме тенө. Сінјасыс кушөма чарлаавлісны трустлөн. Хе-хе... Зарныд век-на зарны. А төричатө ме катөда, катөда, җатпу. (Ојтсалө). Мунны да водны сесса. Војшөр-нын. О гос-поді да помілуј! (Пернапасасітър мунө). Олөмтө вужөмыд, абу жек-јыс-жекјө чеччыштөм.

НОЛОД ГЕРПАС

Сцена вылын петкөдлөма бригадалыс мујас вылын оланінсө (пслевсј став). Векьда: ыжыд чом, вомнас талаборө. Чом гөгөр да вевт вылас көлујыс бригадалөн: пестерјас, ведрајас, паскөм-ныс да с. в.

(Асыввоз. Муртса-на кыа петан кад.)

Густа — (Нужмасітър чеччө, петө чомъс). Ак, сынөдыс!.. Кыа заводітө-нын ворсны, а шонді оз-на ты-дав. (Вөчө дыхателнөј упражненіе). Ак, кушөм лөсыд! Чышкыштө ун-зілтө. Кад-нын чеччөдны војтырсө. (Локтө чом дорө са түрөптө свістокөн). Чеччы, рабочіј класс! Кыа петны көсјө! (Тургө).

1-ја морт — (Чом пышсан). Абу-на-жө чеччан кад өні. Кушөм чө-скыда вөлі самөј вөтаса!

2-өд морт — Чеччөдөны-кө, кад-нын сіҗ-кө.

1-ја морт — О-о-о! (Ојтсалө). Гашкө бара талун зарадітны кутас-ны-да?

Густа — Зілжыка, зілжыка, јорт-јас! (Бригдаса гөјтър петлөны чомъс,

ојтсалөны, пастасөны, јөжгыласөны ыр-кыдлаыс, муксөдыс ветлөны чом саяс). Кык минут мысті лоас физзарадка. Лөсөдчөј. Кокнысіка пастасөј. Енө мыссөј!

1-ја морт — Густа, лунтыр муз-төз-нын сурө ужавны, а јешщө тајі песанныд.

Густа — Физзарадка оз музты, а вөтлө унзілтө, бырөдө дыштө да дастө лунја ужјас кежлө. Енө ву-нөдөј тајөс! Мөдкө, агным шулім — быд асыввозө вөчны физзарадка. Шуөма-кө, колө вөчны. Ам-нө ор-дысан договорыс міјан сөмын ош-ысантор?... (Вічөдлө часі вылө). Становіс! (Сувтө кіјессө паскөдсөмөн да петкөдлө построітчан візногсө). Терыба сувталөј ас местааныд, по војенно-му! Равняјс! Смірно! Вөчам пере-кличка. (Льдөдлө список куҗа. Быдөн шусны „ја“). Сіҗ-кө міјан кык морт оз тырмы? Ганов утка кыјны көсјө вөлі ветлыны. А Петырыс кытчө вош?

1-ја морт — Војнас-тај уџ-на
вөлі-а. Код төдас көні. Ез-ж-өд му
пыо мун.

Густа — Но мед. Заводитам.
Смирно! На-пра-во! Шагом марш!
(Кык-куймыс кышовтчыны). Стой! Пер-
воја упражчеңе. Помыганныд?
Ра-аз! Два-а! Ра-аз! Два-а! (Вөчөны
некымын упражчеңе — мичаа мед арт-
мас. Зарадка вөчиганыс локтө Ганов:
пишчала, кыскө мешөк. Кызшутөг
пуктө мешөкөб, пуктө сы вылө да чыш-
калө пөсөб. Зарадка вөчыгас чүжөмөн
төгөртөнү сійөс).

Густа — Ганов, сөрмин-тај. Тетөг
заводитим. Мы-нын сещөмі талун?

Ганов — Ме өні Каша-Мылкла
дорсаң локти. Мы- чэјтад азылы?

Гөлөсјас — { (Тордајасөсамі сөд
(уткајасөс? Тыр-
(төг-тај локтөмыд
(наперво-а.

Ганов — Уткајасөс, јортјас, ег
аззыв. А ручөс тјалі.

Густа — Ручөс!!.. Каша Мылк-
ын немыс ез овлы ручыд. Сөран,
Ганов.

1-ја морт — Гашкө көјинөс шөщ
аззылин-да? (Сералөны).

Ганов — (Збылыс). Көјинөс? Ег!
Но руч-кө ем, матын колө і көјин-
лы лоны. Најө-өд сещөм эверјас:
көні өтыыс, сені і мөдыс. Нынөм-на
он гөгөрвоө?

Густа — Гөгөрвоан мыкө тен-
сыд. Војбыд ветлөдлин да, тыдалө
уэтомлаыд вөтасан. Часлы чепелт-
ла ме тенө, гашкө сафман. (дур-
мөн чепелтө. Ганов вештө кісө).

Ганов — (Сувтө). Јортјас, ас-
ныдгө чепелтөј онө-ө уэөј.

1-ја морт — Мы-кө нөдны-жө
кутін мјанлы талун, Ганов.

Ганов — Петырыс, шуад, ез-на
волы?.. (Аслыс мөз шуө). Сізі-і ча-
ті, миса панја. (Вөстө мешөк вомсө).
Вічөдөј, јортјас! Густа, те „логкөј
кавалеріјаөн“ вескөдлыс. Вістав
мем, мы- тас азын?

Густа — (Бэзтлө кіас көјдыс, ва
јөдлө сичвоғас да чүжө). Сортовөј көј-
дыс! Шөбді көјдыс. Кыс сурі, Га-
нов?

Ганов — Ме-тај гарышглі тјан-
лы руч да көјин јызыд, ті серам
вылө лептинныд. А ме-өд ег шут-
көвіт. Віставны тјанлы? Сікө кыв-
зөј. Кышовті ме да воі Каша Мыл-
кө. Војыс лөң. Быд шы зев гора.
Пипуа рассө вужігөн кағалі морт-
лыс вужрасөм. Чүжөдіс менө. Коді
да мы- миса војнас тан вөчө? Кы-
јөдны куті.

Густа — Мы- сесса?

Ганов — А вот мы-: бөстис ку-
шөмкө мешөк да нуис мујаслаң.

Густа — Коді-нө?

Ганов — А коді, чэјтан, Густа?

Густа — (Шөјөвошөмөн). Мөвпы-
шты ог куж коді. Мјан јөз став-
ныс танөс вөліны. Пөмінө, Петыр-
ным абу... (Кутө Гановдө сојөдыс.) Га-
нов, сјө?.. Сіјө вөлі, Ганов?

Ганов — Сіјө, Густа!

Густа — (Курччалө вомдорјассө, јур-
сө өшөдөма). Воэө, вістав.

Ганов — Сіјө муніс ас көзан
участоклаңыс, а ме ускөдчі лукјы-
сан местаас. Со мы- сесса сев азы.
(Индө мешөкыс вылө). Со і мојды
пом. (Густа сулалө мөвпаліг тыр. Му-
көдјас вашкөдчыны ас кежаныс. Немыкыд
тащөм кост).

Густа — (Аслыс мөз шыалө). Пе-
тыр... Петыр. Мы-кө-кө локтор мөв-
пыштөмыд — берегіс. Лөк мортөс
месаң жалітөм оз ло. (Решітелнөја
пыркөитө јурнас). Ганов, колө пыр-жө
лучкі төдмөдны тэјөс. Ме ачым
бөстча. (Век-на нафеја пырыс, јонжыка).
Гашкө теd прөста кажітчіс-да?..
Гашкө ез сјө вөв?

Ганов — (Торкө). Веріт, Густа,
зев рад лоа, оз-кө нинөм локтор
тыдовтчы Петырсаң. Медја ескө
сізі, но... (Вічөдө сцена сајлаң). Со-
тај ачыс локтө. Јортјас, өні тэјөс

всмавыд-на кутөј. Бөрті ми прө-верітам, мыј кутас көңны сіјө. Сөғлас, Густа? (Густа доккытө жур-нас). Сің-кө, мысө-сојөј, јортјас, бытө һинөм (доккытө журғас). Парас төт, затрекыд лөсөдөма абу-нө?

Пөрыс колхоһыца — (Локтө дозмукјасөн). Важөн-һын менам лөсө-дөма, сөлөмшөрјас. Талун ег-на-і водлы.

Ганов — Мыј-нө сің, оз-мөј уа-вы?

Пөрыс колхоһыца — Кыт-чөз ті он сојыштө, сөлөмөј абу ме-стаын. Уаһытө-тај ешта ме, мајбыр.

Ганов — Молодеч коф те, Парас төт. Көзасө помалөм бөрын шөщ-і тенө премірујтам. (Бригадаса вөјтвр сшкыштөны шөщ).

Пөрыс колхоһыца — Һинөм меным оз ков, акаһјас. Ме-і сің-һын шуда. (Волсалөны вон, пуктелөны та-сті-паһјас, шөралөны һаһ да заводітөны сојны).

Петыр — (Локтө шуғлалігтыр). Уајөдчанһыд-тај, јортјас.

Ганов — Кокыд жеһыджык, Пе-тыр. Міјан батлөн мода вөлі: кодкө-кө сормас сојны, аік һе вердны. Унаыс-і шығјөн візліе міјанөс.

Петыг — (Подозрительнөја візөдлө сы вьлө). Міјан-өд сещөм-жө вөвлі. Пөрыс јөзыд ставыс сещөмөс.

Пөрыс колхоһыца — Пөрыс јөзсө енө-жө зевсө дөвітө, дөнајас. Бөрын-тај абу став пуыс өтксө — кодкө сіс, кодкө чукла... Јөзыд-өд сің-жө. (Чөвтө Петырлы). Сојө, сојө, дөтајас. Сојөмнад ужавсасжык.

Ганов — Ен лөгас, Парас төт. Тенө ми зев бура төдам: колхоһыца-ударһыца! Вірјаыд мед көв пөрысжык, зато сөлөмнад том. Му-көдыс том ескө да сөлөмыс кын.

Пөрыс колхоһыца — Быд-самаыс овлө, југыд бордја сөкөл.

Густа — (Петырлы). Кытчө-нө ветлін, Петыр, тащөм возсө?

Петыр — (Весксада моз). Машина-өс лөсөдыштны ветлі. Төрыт рыт-нас мыјкө торксыштис, а лөсөдны-сө ег-һын уфит. Асыввознас ветлы-ны лоі сесса. Оні бара-һын справнө. Төрыт, Густа, шук тыріс нормаөј. Талун көч мыј, а колө вевтыртны. Кызі чајтан, верма ог-нө?

Густа — Ог төд бара, мыј лу-ныс петкөдлас.

Петыр — Луныслы колө лоны јона мичаөн талун. Шондыс, со, ворсөмөн петө. Јенежыс аік сез. Јона і парітас талун. Мыјкө-тај оз зерав таво. Таһнад костыны вер-мас көзанымөс.

Густа — Оз чуж чајтан?

Петыр — Оз-кө зеральшт, ферт, оз чуж. Удајтчывлө-өд. Кодкө воө-тај, помһятад, жын көзаным сөкт-лөн згһытіс.

Ганов — (Сувтө). Но, јортјас, те-рыбжыка сојө да кутчысөј ужавны. Көјмөд бригаданыд мед дөббө мја-һөс оз кол.

Петыр — Но-да панјыны огө-на-жө сетчөј. Ми-өд ударнөја-жө ужалам. Бостчылам-кө, аемла-ма-тыыс вөрчылас.

Густа — (Сувтө). Сојыштөма лоі ескө. (Мукөдјас шөщ ештөдчөны, өт-нас Петыр колө). Те, Петыр, ачыд-һын көчаит тан, а ми ветлаам сесса. Сој по ударному, курав рысө. Парас төт ідралас тасчі-паһсө.

Пөрыс колхоһыца — Ветлөј, дөнајас, ужалыштөј! Окота ескө „бласлө-крістос“ шуны да оглыст, ташкө оз кажиччы тіјанлы-да.

Густа — (Герамөн). Оз-і ков, Па-рас төт. Јентө ми бракујтім. Час рытнас төлкујтыштам та јылыс. (Том јөзлы). Горөдламо-жө колхоз-нөј тулыс јывеыс! (Ачыс заводітө боставны).

Сылоны: Лөсөдчим ударнөј ног

Гырыс кык уж вөчны:

Бөр кылөдны — өбі моғ,

Мөдыс — гөрны-көзны.

Мырсыг војтыр, зіла вөр!

Еј ударык, сет пример!

Тышкас вәзә радын.

(Сајалһны).

Петыр — (Синјаснас колһөдө му-
нысјасөс). Сылөј, сылөј...

Пөрыг колхоҗыца — А те,
том морт, терыбжыка көвт. Прамөј
јөзыс, со, мунисны-һын.

Петыр — Он-ө велөдны көсјы
менө, пөрыг јөј?

Пөрыг колхоҗыца — Пөрыс-
луннад ен укөрајчы, дона. Коркө
і ачыд сецөм лоан. Сој да котөрт
ужавнытө. Шондыс оз виччыс тенө.

(Зывөктөмөн). Ачыс ударык јешцө.
Ме-кө ескө тащөм ударыкјастө...

Петыр — (Лөкыс камөбтө павнас
тастө). Лаһт, выжив! Гуө водны
кад теd, а һе төлкүтны. (Чеччө).
Прамөја сојны ез лез, чөртыд: мун
да мун. Ідрав тасті-пансө, сјјөс төd.
(Пастасө да мунө).

Пөрыг колхоҗыца — (Өтнас).
Кущөмі зонмөс. Јөз дырјитө кукаҗ
код, а кор өтнас — горзө мокастыд.
Лөк понјөс верd көч ен, пыр увтө.
Но да кык чужөмнаd он дыр ов.
Кущөма волсалан сецөма-і уҗан-
пө. Помытлы-жө пөрыс мортлыс
кыв.

BITÖd GERPAS

Сена кодарлакө бокас тыдалө көзан
машиналөн бөр јүкөныс — почө фанера-
ыс, пөвјасыс вөчны да рисүтны.

Һөжјөмикөн кылө „Тракторістка“ с-
лөм — куш мотивыс мед велалана сөмын.

Здуксө сценавыв ақ куш. Сесса кылө
Петырлөн гөлөсыс: „Но, восковт, вос-
ковт! Рушкыд, со, пачкод лоөма.

На теd!.. На!.. Нөшта на! (Кылө пле-
төн кучкалөм). Нһнөм зевсө чечөніт-
ны тенө. Гр-р-р!.. Сулав лөсыда.

Тр-р-р!“ (Локтө). Ме кіө-кө вескалін,
он зевсө чеччав. Велөда јөктыны,
сөкөлөс. (Плешас кпшыдөсө пукталө-
мөн чөв сулалыштө). Мыј тајө лоі

мекөd? То пөс чөпөсјылас, то кын-
тыны пондылас. Висөдны мөј көсјө?
(Көзан машина сајыс кыскө мешөк да

рачө). Јөз көзөны щөщ і меным кад
завөдітны. (Ноксігас сорһитө). Мы-
ыснө сөлөм абу местаын? Онтај

Гановлөн сінјасыс... Сесса сор-
һыс кущөмкө... (Мөвпалігтыр). Ез-ө-
һын?.. (Решітелнөја). Ез! (Серөгтіг моз).

Кыснө налы, јөјјасы, төднысө.
(Мешөккыс бөстлө да чун-пырыс лөчө
көјдысөсө.) Көјдысыс: первој сорт!

(Кіетө машина кудјө). Мыј-пө көзан,
сјјө і вундан. (Павлін петө мышла-
дорсаһыс, сувтө чөв) Со-өd, кіјасөј

тіралөны. (Мөd мешөк рачө да бара
кіетө машина кудјө). Јурас-кө кодлы-
кө локтас дум, мед волө вөдлө.
Вылысыс ақ справнө, он крукас.
А пыщкөсыс...

Павлін — Бура вөчан.

Петыр — (Повҗөмөн) А?.. Уф! Ес-
щөма повҗылі. Нөкод ез вөв, а друг
те лоін.

Павлін — Төлкү вөчан, Петыр.
Опка!

Петыр — Мыјла локтін, вежајө?

Павлін — Фела ем, Петыр, выжыд
фела. Ідрав есіјөс (індө өтө мешөкыс
вылө, мөдыс вылө пүкөд). Мешөкыс-
тај, аҗа, менам паса.

Петыр — (Сајөдө мешөксө). Јенеж-
саһыс-мөј угін?

Павлін — Ме абу ангел. Ас ко-
көн локті. Ог көсјы маһитны тенө.
(Мыччө кабала.) На, лыдды.

Петыр — (Лыддө, здрөгһитө). Кыс-
теd сурі?

Павлін — Төрыт селсөветө кор-
лісны. Сетісны тајө кабаласө дај
прөст-пө шуісны. (Скөра). Ок, кущө-
ма сөлөмөј пуө, кущөма вөлөмөј пуө!

Петыр — (Вылыс лыддө)... „Госу-
дарственнөј поставкајас злостнөја

мынтытөмыс... Көзны нарошнө көс-
ытөмыс... Бөр ужыс век сажасө-
мыс... Важ топыда олыгыс... Пав-
лн Шургановыс... (Сувтлө).

Павлн—Мыј-нө мышасн? Лыд-
фы возө.

Петыр— „Народнөј суд шуөм
серти вузавны керка овмөссө да веш-
тыны став неодоимкајассө... Му пажсө
мырддыны...“ (Чабыртө да шыбитө ка-
баласө). О, чөрт!

Павлн—Вөјбыд снмөс ег куң-
лы. Сөлөмөј ез кут инасны да те
дорө локті. Гашкө кушөмкө төлка
кыв шуан.

Петыр—Ме-тај шулі: көз мса
мутө, мынты поставкајастө.

Павлн—Сөветскөј властөс
вердны? Аслам кнөн кыпөдны? Шон-
днскө мөдарө кутас ветлыны і сек-
на Павлн оз веж думјассө.

Петыр—(Внөдлө бокө да друг ус-
көдчө кбзан машина дорө). Ödjöжык,
ödjöжык!.. Удита-на!

Павлн—Мыј көсјан вөчны, Пе-
тыр?

Петыр—Ректа. Локтөны тала-
нө!.. А те мун тас, пыр-жө мун.

Павлн—(Локыс). Еновт! Еновт!
тед шуөны. (Петыр шөјөвошөмөн сув-
тө). Көч сөлөм!

Петыр—Мун тас, вежајө!

Павлн—Ладнө, муна. Сөмын
вөч, мыј заводтнн. Кылан? (Мунө).

Петыр—(Отнас). Буф проклат,
мыла ме ышти талы. Снјө вөјсан
снвозыс ез-на вешјывлы зарныс.
Пөртс снјасөс, југыд серөн гыө.
(Внөддө бокө). Татчө локтө сволочыд.
Мед ескө чужөмөј серти ез казав.
Кушөм полыс лоі ме. (Нокөө машина
дорын. Кост тор).

Густа—(Локтө). Петыр, кушөма-
нын ужалан?

Петыр—Көсја-на ужавны. Ма-
ннчн-тај талун. Но да луннас вөтөда
тнјанөс.

Густа—Помнган: төнн-өд көс-

јыслн меным петкөдлыны вым ма-
шннанад ужалөмтө. Менам-өд ез-на
вун.

Петыр—Машина вывті бура ужа-
лө, Густа. (Знлө Густаөс бокө машина
дорыс нөдны). Внөдды-жө, Густа,
төрыт мыјда көзім. Таз-кө кутам
көзны, договорлыс строкјастө огө
орөдө. (Заводтлө кутлыны, Густа вештө
кнјассө). Кыңи те шуан, мча ныв?

Густа—Ен дур, Петыр. Кыт-нө
торкылыс машинаыд?

Петыр—Лөсөді-нын. Воы-жө,
Густа. (Нүддө спена шөрлян). Внөдды
есылаң. Аззан?

Густа—Мыј-нын сен? Рас-тај
азза.

Петыр—Сені рыжкјас јона
быдмөны. Нешаднө уна.

Густа—Өні тулыснад кыс ры-
жкыс лоі?

Петыр—(дөзмөмөн). Векөд оз ло
тулыс. (Бөр мелиа). Кор петас рыж-
кыс, ветлам текөд вотны. А гажа-
жө места сен!

Густа—Ветлам. (Кост тор. Локтө
машиналан). Векыда-кө вставны, Пе-
тыр, төдан мыј.

Петыр—Мыј? (Внчысө).

Густа—Окота меным тенад вым
машинанад ужалыштны.

Петыр—(Кокннн лолыштө). А ме
чајтлі... мыј-нын мса көсјан вставны.
Көза ештігас медбөрја лунсө лок
мекөд өтвылыс көзны. (Кыскө ма-
шина бердыс). Густа, машина дорас
ен зевсө матыстчы.

Густа—Мыј-нө снз? Чужјасө-
өмөј?

Петыр—Вөлыс чөрт код. Бө-
рынтчас-лі мыјлі да дојман јешщө.

Густа—(Подозрнтельнөја внөддө Пе-
тыр вылө) Збыл?

Петыр—Серт-жө. Ме-өд тенө
вывті радејта. Чөвлы, Густа. Оз-ө
тенө, со, чуксавны? (Индө).

Густа—Көні? Оз-кө-а! Мыјкө
тајнө скодттөг мусеритан, Петыр.

То рыжікјасөн ылөдлан, то машина дорсыд ыстан. Ен-ө мөј кут мысмынны?

Петыр — Кажитчө-кө ted a! Me zev rad, вывти rad! Веритан-ө: дум вылыс он вешывлы. Те жылыс і вөтаса. (Көсјө кутлыны).

Густа — (Мездысө). А ме лунтыр-тө ужала да мыјөн пукта јурөс, көв севса кытчө менө ну! (Кутчысө машина вевтө). Көјдысө пуктөма-нын, Петыр? (Сулө кісө да кыскө кітыр. Кабырсө рачтөг вјзөдө Петыр вылө, а Петыр — сы вылө. Кост тор).

Петыр — Мыјкө тај талун те, Густа... тешкодасан.

Густа — Тешкодаса-өмөј? (Востө кабырсө, вјзөдлө, кокніа лолыштө). Вјзөдлы-жө, Пета, кушөм міча шобдї көјдысыс! Волы-жө, волы!

Петыр — Көјдыс — первој сорт, кызі договораным урчитөма. А те-нө мыј чайтлін, Густа?

Густа — Мыј чайтлі? Чайтлі міса ен буракө і радејтлыв менө некор. (Горзө кіјассө трубкади лөсөдөмөн). Ганов! Ганов!

Петыр — Густа, мыјла коран сіјөс.

Густа — Мед волас татчө

Петыр — Вескыда-кө вјставны, Густа, ог радејт Гановөс. Век кыјөдө, тујалө... А мыјыс ескө і повны: мі-өд абу көјінјас, Густа. Вај вешывшт машина дорсыс, лакөстан платөтө.

Густа — (Левитчөмөн). Мед лакөссө Пета. Ганов зев шаң морт, сөмын-тај мөда-мөдныдтө ті онө гөгөрвоө. Тіјанлы, Петыр, колө бурасны, дружитчыны. (Кістө кабырсыс көјдысөс). А јона-жө міча көјдысыс, — зік зарні код. (Пыдөжык кісө сујөмөн вылыс бостө, вјзөдлө да вежөсө чужөмвылас). Петыр!.. Петыр! (Чругөдө кісө).

Петыр — Мыј лоі?

Густа — Вјзөд!.. (Кост тор).

Петыр — Нынөм ог гөгөрво. Кыс сурі?

Густа — Ме тенсыд јуала — кызі вескаліс машинаад? Ен муферав, тырмас, сорніг вескыда.

Петыр — Густа, ен вјзөд сещөм сінјасөн. Ме пола тенад сінјасыс.

Густа — (чуксалө). Ганов! Ганов! Татчө локтөј!

Петыр — (Кевмыөмөн). Густа, ен чуксав најјасөс. Те прөсчитан менө, сінјас сертыд аzza — прөсчитан!

Густа — Мед му пыр муна, мед һізулөн кысјасны кута, лоас-кө месаң ted прөшща! Сөлөмөс перја да повјаслы шыбыта, кутас-кө жалитны тенө!

Петыр — Важ радејтчөмным куча, Густа!

Густа — Ен кақтывлы сы жылыс (Тупкылө чужөмсө кіјаснас). Радејтчөм... Радејтчөм... Кушөм тешкодакылө өні тајө кывјыс. Сөлөмөс кырлалө... да, Петыр, ме тенө радејтны заводитлі. Јортјас өлөдлісны, но ег кывзы најөс. Оні вот тазі мі текөд медбөрјамыс сорнітам. (Решителнөја пыркытө јурсө). Мед! Мед лоө сіз!

Петыр — Те прөсчитан, Густа? Он јавіт? Он-өд?

Густа — Мед ме нывбаба, а тырмас-на вынөј зікөз һещыштны тенө сөлөм бердсым.

Петыр — (Вомсө векуштлө). О, чөрт!

Густа — Те бригадоөс ылөдлін, менө ылөдлін, ставнымөс ылөдлін... Пөрыс јөз шуломас, кушөма кістан, сещөма і жуан. Ју-жө ассыд пјјтө, Петыр!

Петыр — (Кевмысө). Медбөрјамыс јуала, Густа!

Густа — Тырмас. Локтөны со. (Зывөктөмөн). Көв өні ен ло трусөн!

Ганов — (локтө, сыкөд шөщ мукөдјас). Чуксалін, Густа?

Густа — (јурсѳ бшѳѳмѳн). Те прав
вѳлѳмыд, Ганов. Петырлѳн кѳчан ма-
шинаас (сувтыштлѳм бѳрын)... тѳрѳча!

Ганов — (видлѳ). Кужѳмѳн вѳчѳма:
вылысас прамѳј кѳјдыс. Ме сѳзѳ і
чајтлѳ. Но, мыј, Петыр, шуан татчѳ?

Петыр — (пыркнитѳ јурсѳ). Мыј
шуа? Кушѳм кѳјдыс сетлѳс брѳгадѳр,
сешѳмѳс і кѳзам.

Ганов — (вајѳ тѳрѳча мешѳкѳсѳ). А
каша-мылкыс тајѳ мешѳкѳсѳ ме-жѳ
шѳктѳі вајны? (Петыр јурсѳ лезѳмѳн
чѳв олѳ. Кост тор). Мѳ абу чемадѳјас,
Петыр. Огѳ кутѳ мојдны мѳда-мѳд-
лы. Вежајтѳ кутѳм-нын.

Петыр — (здрѳгнитѳ). Кутѳнынд?
О, чѳрт!

Ганов — да, кутѳм. Јортјас, мыј
колѳ таи шуны Петыр јылыс?

Густа — (јурсѳ лептѳ). Вѳтлыны
кызѳі лжеударникѳс, вредѳвелѳс, мас-
кѳрутѳчѳм классѳвѳј врагѳс.

Петыр — І те, Густа?

1-ја морт — Вѳтлаам брѳгадаыс!

2-д морт — І колхозыс вѳтлаам!

Густа — (чорыда) Гѳлдѳсјѳт, Ганов!

Ганов — Лептѳј кѳ, кодѳ медым
вѳтлыны Петырѳс. (Гѳлдѳсјѳтѳны ста-
вѳн). Петыр, теѳ ынѳм-нын таи вѳч-
ны. Верман мунны.

Пѳрыс колхозѳнѳца — (терма-
сѳмѳн локтѳ). Вѳсталѳсны: омѳл мор-
ѳс-пѳ кутѳмас. (Вѳзѳѳѳ Петыр вѳлѳ).
А, те і ем?! Мѳса-жѳ пѳрыс сѳнмам
вѳлѳ желѳмасѳмыд те.

Петыр — Буѳ прокѳлат! (Јаскѳ
шапкасѳ да котѳрѳн мунѳ).

Ганов — Аззѳс-тај тујсѳ. Јортјас,
тајѳ лунјаснас Петыр јылыс сорнѳ-

там колхознѳј собрањѳе вылын. А
ѳнѳ — ужавны! Петкѳдламѳ тащѳм-
јасыслы збыл ударнѳј ужсѳ!

Пѳрыс колхозѳнѳца — Вѳлѳ-кѳ
ме тѳ кодѳ том, ак ескѳ кушѳма
ужалѳ! (Ышловѳѳ). Пѳрыс-тај.

1-ја морт — ѳтверјас моз кутам
талун ужсѳ пурны. Мѳдѳмѳ. (Гѳрѳ-
ѳѳны сывны:

Лѳсѳѳчѳм ударнѳј ног

Гырыс кык уж вѳчны:

Вѳр кылѳѳдны — ѳѳи мог,

Мѳдыс — гѳрны, кѳзы.

Быд колхоз — ударнѳј полк,

Быд брѳгада — рота.

Враг-кулак мед уж ез торк,

Вужсѳ сылыс сотам.

Колѳны Ганов да Густа. Нѳеыжыд кост).

Густа — Скѳралан ме вѳлѳ Га-
нов?

Ганов — Мыјыс?

Густа — Егајѳ понсѳ дорјылі-да.
Мыжа ме тѳјан возын, јона мыжа.

Ганов — Та јылыс сорнѳтам ком-
сомолскѳј собрањѳе вылын. Сѳерт,
стрѳжитыштны лоас тенѳ. Кыз шу-
лѳны, мед помнѳтны кутан.

Густа — Тащѳмтор оз вун. Вѳлѳ-
ѳѳсны менѳ. (Јурсѳ пыркнитѳ). Но мед.
Југѳѳс-кѳ, ѳнѳ кѳѳ гѳлѳмвылын спо-
кој. Мунам, Ганов! (Кутѳ сојборѳѳѳ-
ѳыс).

Ганов — (сералѳ). Атѳѳ ѳѳвѳ. Гус-
та, те медвозѳа ныв, кодѳ менѳ кутѳс
сојборѳѳѳѳ. Вѳт амѳ вемѳс тајѳ?

Густа — Абу вѳт, Ганов, абу
вѳт! (Сералѳны кыкнаныс).

П О М

НЕМ ТОММӨДЫГ КАД

Тулысыд тулысөн прөста оз шугы —
Тулывлө, пулывлө оломлөн өд,
Ловчө природаныд јавө і гусөн:
Мыјјаскө аққан, а мыјкө он төд.

Тулысыд меліа кыскө ас бердас —
Секи-өд томмө да мичмө быдтор:
Вежөдө, ловчө кор томиңик берба,
Со вога кықлөн щөщ потлагө кор;

Быдөнлы долыдун өткода сетө,
Весіг і сылы щөщ, коді оз чајт...
Но қик став сөломсаң нымкоддыд
петө,

Кор те Совет муын олан тыр пај.

Те-кө, том воканөј, қорқалан јара,
Менәм- нин колома қорқалан кад.
Сөмын быд тулысын кыпавлө бара
Томкадөс кақтывлөм — лола сек рад.

Часлы-жө, воканөј, — төкөтө чөвлы,
Кывзышт вај менгым те жеңыдык
віст.

Коркө ме томкадкөд төдса-жө вөвлі,
вөвлі... да коллавныс те моз ег піст.

Ок, ескө өні ме, төлкыс-кө сурас,
Ас вылыс кычвіт во шыбытны рад!
Сөмын-тај — он-нын-пө кигсөм ва
курав,
Он-нын-пө бөр бергөд колом том
кад...

Чајтан, ме жалита томдырөс ассым.
Кықи-тај жалитлам бөр пышјөм шуд?
Воканөј, сещөмөн менө ен пасјн,
Ме вылө увтыртан мөвпјас ен кут:

Жал меным — локногөн лотайтчис
кадөј,
Медса бур кадөј! вынјөрөј сен!
Сіјөс-кө бергөдны өніја ладө —
Ок, ескө долыд-жө вөлі том нем!

Важсө ме кақтыла лөгыс да скөрыс,
Сыыс оз шог бост кы гажөј оз быр.
Мед көч і вірјайөј неуна пөрыс,

Сөломөј мөд нема томлунөн тыр
Нымкоддыс ачымөс шудаөн лыдса:
Удајччис ас сінмөн ақывны мем,
Кықи важ сір-курыд оломыс пыдди
Пукгис зев долыд, зев кыпыд выл
нем

ДОМЕҢЛӨН МЫЖ

ПОВЕСТЬ*

ҲОЛӨД ГЛАВА

I.

База вестын гөграліс аероплан.

Сіјө вөлі лебэө асыввывсаң, но тыдалө аззис базатө да нароснө һөчс сы вестын кымынкө кыш. Асја блед јенежын, кытөнкө куэ-пожөмјас сажын әрдалыс шондi југөрјас улын сіјө лөсталис аслас вомалян бордувјаснас, топыд морөснас поткөдіс сынөдсө. Аероплан вошласіс жужыд пујас сажө да сөмын гораа жургөм сервіыс почө вөлі төдны, мыј сіјө көнкө матына, мыј сіјө ез-на әикөз лебэы баракјас вестыс.

Һедыр мысғи сіјө бөр тыдовтчіс, но мөдар боксаң-һин да лымјөн тырны заводітөм пујас јылө вот-вот крукасөмөн чішһітіс баракјас сігөр вывті, і боквылас әикөз катовтчөмөн кутіс вымыс бергөдчыны.

Доменҗ дыр вөтлыгіс сіңјаснас аероплан бөрса. Трасса куэа баракјас пөлөн һәзөһік вослаліс сіјө куталис аеропланлыс гөгралөмсө, һымкодасіс сіјө вынөн, аероплан вылын сөд чутөн тыдалыс мортөн, кодi оз пов усөмыс да бытөө асыс збојлунсө Доменҗлы нароснө петкөдлыны көсјөмөн моторсө лаһтөдөмөн шывгіс-муніс улыс кәтш-щеләң.

„Вот і морт! Оз һебос пов!„ шуіс аслыс Доменҗ, но повәіс мотор шы лаһтөмыс, сувтіс. Секі мотор бара заводітіс жургыны да һәзөһікөн аеропланыд сажалі рывывылын—вөлісғи жургіс-лебэыс воэө.

„Збојлун!.. Вот мыј мiјанлы оз тырмы“,—мөвпыштіс Доменҗ, кор јургыс ез кут петны база гөгөр збоја гөгралыс аероплан.

Доменҗлөн восковјас асныс гыр-саммісны. Кызі тај һинөм кертөг мыкөдыра олөм бөрын друг мыјкө вөчны зев окота лоө да сіјө вөчан торсө термасөмөн кутан корсны, кысыны сы дiнө, сіә-жө Доменҗ паныд локтысјасөс каэавтөг зарәөдіс трасса куэа. Очміс сөмын секі, кор кодкөдкө чорыда зураіс. Көсјіс вiәддлытөг да кывшутөг кежны бокө сіјө мортгыс, но паныдасығыд кутчiсiс сылы кіас.

— Сiнтөммiн, Доменҗ! Амi шле-пөкур бостіс жежыд лымгыс?—серөктіс паныдасығыд да парјас косттыс жерјөдліс гырыс, жежыд пiнјассө.

Доменҗ воэын сулаліс Макар.

— Тајө те?—воча һуммунис Доменҗ, вештіс бокө сіңјассө, гөрдөдіс Макар воэын.—Ылалі аеропланнас да ег і каэав тенө. Аззылiн?—iндіс сесса кінас, кодарлаһө сажалі аеропланыс.

* Заводітчөмсө вiәдд 1, 2 да 3 №№-јасыс.

Макар јурсө бергөдліс домен ки бөрса, но сені-һин һинөм ез вөв.

— Ме сійөс-жө виқоди, сійөн і муртса тенө ег пөрөд,— висталис Макар.— Тракторнад ескө сиз кыпөдчывыны, а? Мијан бабө тај колөмвоө первојјаыс аероплансө аззис да кутис горзыны: „Макар, трактурыд лебчө“ да сешөм полөмөн да вомсө паскыда востөмөн вөлі чөвталө пернапас, мыј ме сералөмөјла муртса ег куз. Мыј ме сылы вистали, миса тракторуыд лебавны оз вермы, но кыс, сылы вескод. Век ассыс долө: зик өткод-пө, трактур көч јероплант, ставыс-пө чөртлөн машина, ставсө анткристи новлөдлө.

Кызи і пыр, Макар висталис те-рыба, бытө кытчөкө термасис. Сылөн руд сінјасыс висталигас һебыда југјалисны, а кыз гөрд парјасыс ез топавлыны весиг өтик здук кежлө.

— Збылыс, домен,— чужөмсө збылө вөчис Макар да гөлөссө быдсөн лезис — мијан ужыд һајт дај пыр лоө кыскасны өтик местати, нақөһик. Ескөн кыпөдчыны вылө-вылө, мед быдласаһ тыдалан да мед быдөн вермисны шуны: со-пө, Макарыс лебчө. А мијан мыј? Вөв-јасөс сөмын повчөдлам. Сикт куза көч ен мун: карасинөн теыс өвтө, чужөмыд сөдасөма, нывјас мөдарө бергөдчөны. Сөмын чемад һимко-фасөны да вөтлысөны, бытө ачывтөм эвер бөрсә.

Домен воглалис кыв шутөг. Сіјө кывзис, кызи төвныр нөшта вәјлис аеропланлыс муртса кылан шысө да сөсса буракө зикөз вылө-һин лаһтис. Домен мунис пельпомјассө лептөмөн, јурсө лезөмөн, бытө ез кывзы Макарос. Гөгөр-һин вөлі тупкысөма лапкыдик һебыд лым-јөн і сылөн зирдалөмыс јорис јарјежыдас велөвтөм сінјастө, чит-

кыртисны најөс. Ывлаыс, аслассөч-жежыд шебраснас, кажитчис јона гажажыкөн, бытө руд, зера арса лунјасыс вөліны јона-һин вәжөн да сөсаһ комис-һин кодтөдас мыјдта кад. І талун-аски ковмас петны мед-воzza рејсө, кајны вылыс кавш-щө, бостны сөг колөмвоөа чусмөм керјасөн сөвтөм гырыс дофјас да заводитны гургыны-зуртны увлаһ, топөдны первојыстө пуксытөм-на трассасө. „Ок, мед көч-һин регыд-жык сіјө, мед помагас-һин мастер-скөјын лун-лун өтмоза нөксөмыс да первојја рејсө полөмөн виччы-сөмыс“,— мөвпалис сіјө.

Доменлы ез кажитчы, мыј Макар бытө гусалис сылыс думјассө. Ічө-тика быдсөн лөг кыптис, мыј сіјө сешөм збылыс висталө, көч ескөн ачыс таво первој-на лөсөдчө өтна-сөн пуксыны трактор руһ динө. Колөм воө-өд сіјө ужалис Јермолин динын кондукторөн да Јермолин-лөн славыс вујис шөщ і Макар вылө. Но сек-жө і мөд дум чужис Доменлы јурас. Лөсыд шуны— вөв-јасөс сөмын повчөдлан. Сіјөс зөв кокһи. А кызи вот сиз вөчны, мед вөвјасыс ез повны дај ужыс мунис бура? Кыскыны өтик тракторөн даскујим сурс кубометр— абу еща. Тајө-өд ещавылө-һин вөчны со рејс, со комын кубометрөн өтчыдјөн летчөдиг. Жугалас-кө машинаыд да сіјөс төлысжын ковмас вөчны? Аг-бө зикөз стројыс петас?

„Збојлуннад еща бөстан,— видис ассө домен өнтаја мөвпсыс.— Лөт-чикыдлы лөсыд— сылы оз ков көк-јамыс-өкмыс комплекта бөж кыс-кыны. Пуксин, лөсөдчин дај лебчы. Мијан колө...

Но мијан колө вылас домен-век і сувтывлис. Мыјөн сувтөдас тајө јуалөмсө аслыс домен— сылы пыр лоө сы вылө вочавитөг кол-ны. Колө төдны машинатө,— виста-

лбны сылы быд собраңије вылын. Кокңи шуны—төдны машинатө. Сі-јө ачыс чајтис-һын, мыј сіјөс төдө, а төрыт выл машинаөс петкөдіс да первојја бергөдчигас гусеңицаыс торкөіс, ез кут бергавны. Вөлөмкө лантаыс омөма зелөдөма да ужалгас кутис кывны шум, а сесга і гусеңицаыс шпорјасыс четчыштисны. А бытөкөнөс петигас ез-һын өмөј ескөн гөгөрбок відлав машинасө! Ладнө гараж өшиңулын тајө ставыс лоі, а тыра додөдөн мунігөн-кө—мыјыжда простој верміс лоны?

Доменъ да Макар воісны контора өшиңулөз. Контора, партком да гөрд пелөс вөліны гөжөмнас-на вөчөм выл баракын да сіјө торјалис мукөд баракјасыс: паскыд өшиңјаса, шапа вөчөм вевта да кілчөјаса і зөһнас муніс баскөа вөччөм том нывлаң, коді тулысын јежыд плаътөөн, гөгөр топөдчөмөн да шылөдөм-молөдөмөн петас һумјалыс улыч вылө.

Доменъ сувтис меддор кілчө дінө, сені вөлі партком.

—А те век-жө ылалан,—шуіс Доменъ Макары, кор сіјө ез кут помавны асгыс висталөмсө.—Уж вылад, дерт, сөдасан, но нывјас со абу пыр міјан код һајтөс.—І сылы усеі дум вылас нывјаслөн сөстөм оланіныс.—Мі асным огө кужө овныс, гашкө і ужавнысө огө кужө. Лотчікнад лоны быдөнлы окота, но-өд кодлыкө колө-жө лоны тракторістнас. Сесга, зев дыр те ен-на тракторістгав.

Макар візөдіс мавтасјасыс да карасыныс вижөдөм кіјас вылас да мыјкө лөсөдчис шуны. Сылы ез кажитчыв, кор індавлісны регыд ужалом вылас, сіјө томаун вылө, но секі кілчө вылө петис Вурдов да лантис.

—Мыј жылыс сізі варовітад?—

шмонітөмөн жуалис Вурдов да кілчө вывсаңыс сузөдчөмөн Макарөс пельпомас туп-тап керіс. Вурдов вөлі, тыдалө, талун-на брїтчөма, пагталөма выл паскөм да бытө томмөма да с арөс вылө. І һумјалөмыс сылөн вөлі долыд да чужөм вылас ез төдчыны сіјө чукырјасыс, кодјас век повзөдлісны Доменъөс да петкөдлісны Вурдовөс јона пөрысөнжык, стрөгөн, мыј жылыскө пыр мыјкө бытө чорыда мөвпалысөн.

—Да вот лотчікјасөн көсјам лоны, вочавізіс сылы Макар.

—Мыјөн?—серөктіс Вурдов.

—Лотчікјасөн! Мыј-нө, Совет Сојузса став геројјасыс лотчікјас, а мї-өд абу-жө коңөрјас!

—Бур, Макар, бур,—збымыс шуіс Вурдов.—Первој, сөмын, му вылас колө велөдчыны лебавны. Вылысаңыд усны верман. А сесаңкө усан—јона дојман.

—Ог уе!—збоја шуіс Макар.

—А кодкөлун трактор вывгыд усін да муртса гусеңица улас ен вескав,—Вурдов бостис сојборд-јөдыс Макарөс да кыскыштис пос вылыс.—Нолтө, пыралөј ме ордө, вистала ме тіјанлы, кызі коркө мї лотчікјасөн муртса ег лоө.

Вурдовлөн оланіныс вөлі ічөтік комната, парткомкөд ортчөн. Крөват, пызан, кыга полка да кык жек—со і став оланіныс сылөн. Вурдов пыріс, пөртчыстөг пукөіс крөват вылас да кінас індіс жек-јас вылө—коріс пуксыны.

—Сіз-інө, лотчікјасөн көсјад лоны? Весіг геројјасөн?—Кызкө талун Вурдов вөлі торја долыд, кушөмөн Доменъ һекор сіјөс ез аззывлы—вот мыј, будушцөј лотчікјас: мї коркө лотчікөн-жө көсјім лоны да һынөм ез артмы. Сы жылыс ме тіјанлы і вистала. Тајө вөлі польскөј фронт вылын. Өтік луно

миҗан окопјас вестö кујимыс воліс полскöј аероплан. Волас, леҗалас бомбајас да бөр пыщјас. Ми сїјöс вїҗтовкајасыс, ми сїјöс пулемјет-јасыс — нїнöм вöчны ег вермö, жургö дај сöмын, бытöтö нарöснö вїҗшöдчö, кыз тај тувсовја лунö лöҗышмас да сещöма веламмас, мыј пельад і пырö. Җик кутіс окопјас вылö воны. Локтіс нөлöдыс да бара ми вестын кутіс гöгравны, но дырöннад буракö мыјкö сыкöд лоі жö: друг лантіс да мöдіс летчыны җик мыш выланым. Пуксіс матыңкö. Полакјасыд каҗалісны сылыс усöмсö да окопјас куҗа артілҗері-јасыс кутісны шöтны. Мунім аероплан дінад, а лотчікыд мотортö бөр-нїн лöсöдöма да бара көсјö качöдчыны. Ми ускöдчїм, кутїм. І мыј ми аеропланад ноксім — нїнöм ег вермö вöчны. Көлöсајаснас муас пырöма да вөрҗöдны ог вермö. Кымынөн кабінкаас пуксылім — ставнымлы сїјö бытöтö тыасöм краж: меставылас кынмöма. Сїҗі і лоіс торпыріҗас вылас раҗны да бөрö мөдöдны, мед көҗ міса снарадјасөн оз жугöдны. Сы бөрын меным аеропланыд сещöма јурö пыріс, мыј ме лотчікјас школаö велöдчыны шыöдчöм сетї: но, кыс сенї! І сїнмыд абу суе, і пельад сіе щак көҗ, і сөлöмыд пощöс вылын пукалігөн тіралö. — Вурдов лантіс, сералігтыр вїҗöдіс домень да Макар вылö.

— А ме лотчікөн век-жö лоа, — ассыс доліс Макар.

— Ғерт, лоан, ставныд ті герөј-јасөн лоад, — нуммуніс Вурдов, — сöмын первој трактор вылад велöдчö бура уҗавны. Кушöм-нö ті лотчікјас лоад, медвоҗа лебҗыгаскö машинатö дај астö жугöдәд? Öтїк убытка сöмын. Петкөдлөј ті, мыј куҗад трактор вылын уҗавны, секї і лотчікö велöдчыны мөдöдам. А ті мыј? Лотчікад-öд колö јона

велöдчыны: унатор төдны дај астö велöдны кужны, мед машинаыд весїг сїнмыдыс кывзысіс. Збојлуныд да куш көсјöм сенї еща. Петкөдлөј первој, мыј ті тракторөн куҗад вöҗтчыны: не лебавны, Ғерт, а лучкі-бура тыр комплек-төн ветлыны, план тыртны, госу-дарстволы вөр сетны.

— Ок ті, лотчікјас! — Вурдов чеччіс, локтіс Макар дінö да пук-тіс кісö сылы јурвылас. — Асланыд трактор јыгысид јонжыка думажтöј. Техкружок вылас воывлад? Вот кор танї аснытö петкөдлад — секї і лотчікö велöдчыны мөдöдам.

2.

Сїјö војсан, кор доменьлы төд-төм мортыд кучкіс јурас, Пырöј частö пыравліс домень ордö. До-менькөд сїјö кызкö лоіс меліҗык, вїҗöдіс сылы пыр сїнмас да бытöтö мыјкö сысан вїччысіс — домень вї-җöдігөн сїнјассö век лезліс улö. А домень ачыс вїччысіс сысан кушöм-кö вїсталöм. Öнї весїг дуња јылыс Пырöј езжык кут сорҗитны. Вїстав-ліс база јылыс, горт јыгыс, мыј батсаңыс воіс пігмö да сїјöс корö гортас, мыј баҗыс бостöма уна һаң да весїг государстволы вуза-лöма ветымын кілограмм сајас.

Домень кызкö гусасыетö (сїјö, ачыс чорыда ескіс, мыј төдтөм мортыд вöлі кушöмкö гусасыс) кутлöм јылыс некодлы ез вермы вїставны. Поліс, мед ескö серам вылö ез лептыны дај Пырöј ез щöкты термасны јавїгöмнас. Сїјö луннас-жö, кор домень вöліс Вурдов ор-дын да бара-ка ез вермы сы јы-лыс вїставнысö, домень дінö пыріс Пырöј.

— Косҗум теныд оз ков? — пы-рöмөн щöщ јуаліс доменьлыс.

— Косҗум? Менам öнї Ғеңҗаыс абу...

— Ужөн сетла: төлыг мөдөн мынтан.

— Дона?

— Абу Дона, ме вог районис кора буржыкөс. Рајскладас завыс меным төдса, ачыс бөрјас.

А доменъ ез гөгөрво — мыјла сі-қи друп бурміс сы діно Пырөј. І мыјөн сы јылыг мөвпыштис, пыр-жө сінвоғас сувтісны төдтөм мортыд-лөн былалөм повчөм сінјасыс да сіјө төдса гөлөсыс, кодөс быттө кывліс нисө ез доменъ јурсафсө воштігөн:

— Ödjöжык... Менө щөщ сира-лан...

„Kodi сіјө вөлі? — мөвпаліс до-менъ. — Мыјла кујис вистасны Пырөј батөн? І мыјла ачыс Пырөјыс сы јылыг оз радејт кақтыянысө? Колө, колө сорһитыны та јылыг көт Шомесовакөд.

Пырөј перјис чепыс папірос, мытчіс доменълы.

— Колонна лөсөdad? — бурадыр чөвоалөм бөрын јуаліс Пырөј.

— да, мі Зојакөд көсјам ужавны. Сеңкінөс ордјысны чукөстім.

— Төлкыс оз ло! — збоја шуіс Пырөј да віқөдны кутіс доменъ вылө.

— Мыјла?

— Ставыс тіјан выл тракторіст-јас. Те сөмын јаналан.

— Віқөдлам! Ме чајта — төлклоас. Мыјла-нө ескө вөлі заводітнысө?

— Колө-өд петкөдлыны, мыј на-јө тани ез вес овны, агныс кыпө-сөны.

— Kodi сешөм најөыс? — ез гөгөр-во доменъ. Сылы ез кажітчыв Пырөјлөн быдтор воғыв төдысөн асө нуктөмыс, но кықкө сіјө кывјасын быттө кыліс збыл: зев-һын ез өт-коф ло колонналөн составыс, кықи вескыда індіс Пырөј.

Ташөм сорһіјас дырјыс Пырөј пыр кыскавліс Шомесоваөс, Јермо-мінөс, Вурдовөс, а талун сорһісө

друп бергөдіс мөдарө, весіг һинөм ез шу доменъ јуалөм вылө — ма-тыстчіс сылаң да кутіс пөса ві-ставныс:

— доменъ, ме ог гөгөрво тіјанөс! Kod тезө тани кутө? Вөр, һајт, пыр өткоф јөз. Карө колө мунны...

— Кықи карө? Ужавныс коді кутас? — доменъ быдсөн вешјыштис Пырөј діныс.

— Ужалысыд сурө тетөг. Те тај дыр-һын олін. Тани-нө мыј? Став зонмалөмыд өтар-мөдарө лунын і војын трактор вылын кыскасігөн і колө. Карад почө шоферө пырны, тенө радыс сетчө бостасны. Те комсомөд, ударһык. Ме тај абу тракторіст, тани ескөн лун ег ов. Лібө нывјас! Карын нывјас кинојас вылө велөны, театрјасө, а тани мыј? Маткөны мужіқјас моз да сіқ-жө һајт пыщкын гидрасөны. О, ме-кө ескөн тіјан местаын вөлі — куји овнытө! То мі делө, лөгкөвөј машина вылын шоферавны да на-чалствоөс кыскавны. Көт жежд дөрөмөн да галстукөн пыр велы.

— Мыјла-нө ескөн те он вермы? — јуаліс доменъ.

Пырөј быттө друп повчис тајө јуалөмсыс, гөгөр віқөдліс да леціс гөлөссө.

— Ме абу спеціаліст. Міјан коф лавошһыкыд сени уна ем. дај сени овнытө лавошһыкыдлөн жаловані-јөыс оз тырмы. Тани вөрад еща ко-лө, а сени-өд патера да мукөд...

доменълы унаыс окота вөлі мун-ны ужавны крө лібө кытчөкө мөдлаө, но ез сы вөсна, мыј өні сылы висталіс Пырөј. Һе пыщјыны, һе кокһы ужраді, а велөдчыны дај мед ескө ыстісны. А өні Пырөј висталөм бөрын мунөмыс быттө кутіс кажітчыны сешөм кокһөи да ічөтік торјөн, мыј көт аскі-жө ен пет уж вылө, а нопјас, летчы сік-тө да сөмын мун.

Тажос вöчыны бытбөкөнös вöли
кокнi, но мыj вермас лоны сы бö-
рын — аслыс доменъ некыз-на ез
чайт. да кыз-кö i помöз таjö гуса
кöсjöмсö весиг аслас вежöрын ез
ваjöдлыв, полис сыыс. Коркö оччыд,
таjö вöли колöм тölö-нын, доменъ
гортас леччылис. Мамыс jона корис,
медым доменъ сесса некытчö ез
мун, а вердис мам-батсö, лоис на
динын, но багыс, доменълöн пöрыс
багыс, кодыс шоча-нын вöли кыв-
лан вежöра кывжас, зев вескыда
шуис:

— Мун, шук, мун. Тiжанлы öни
туj — тiжанлы i мунны. Мi-нын тани,
горт гөгöрын, а тi сени, кöни ста-
выс пуö.

Тажö кывжасыс багыслöн зев jона
сöлöмвылас воисны доменълы. Бур
вöли доменълöн багыс. Ачыс-нын
матö кваjымын арös, а зiла-на
ужалö колхозын, медбур коңухыс
сени. „Менам вöвжасöj jонös, верда-
саöс, а кызi тенад кöрт вöвжасыд?“
— Juаслывлö сijö пiсмöjасын. I öни,
кор доменъ думыштис базагыс му-
нöm jылыс, сылы медпервоj мыjла-
кö jurас багыс воис. А мыj сijö шу-
ас? Кызi вiзöдлас аслас пöрыс
сiнжаснас, кор доменъ востас керка
öчöс да вiсталас, мыj сijö еновтис
базасö?

— А ме ассым вöвжасöс ог-на
кöсjы еновтны! — Ферт, кöнкö, на-
жöнiкөн шуыштас да нарoснö лет-
час коңушъаас. А мамыс коргас
сöjны да кутас гөсвiтöдны пöс jö-
лөн, небыд шаңгаjасөн, i сылөн
сiнжасыс нiмкодысла ваčasны да
кутас мелiа-мелiа вiзöдны аслас
медбöрjа пiыс вылö.

I доменълöн кыптис ыжыд лөг
Пырöj вылö, кодi лыстö сылы шуны
сещöм кывжас, сiзi сорнитны на
jылыс i кывжас jылыс, кодjас сула-
лöны сещöм кывкутана уж вылын,
лыстö ышöдны кокнi уж вылö. I

бара доменълы думвылас усiны код-
лөнкö терыба шуöмыс: „ödjöжык...
менö щöщ сiралан...“ Öни-нын до-
менъ бура төдис, мыj таjö шуысыс
вöли ачыс Пырöj, i сijö öни костюм
вöзjöмнас кöсjö гашкö нöбны сijös,
пöртны сылыс сiнсö i вежöрсö.

„Но, сijö тенад оз артмы, — чө-
рыда шуис аслыс доменъ. — Нынöm
вылö оз артмы! Сöмын, мыjла Пы-
рöjыс тажос ставсö вöчö!“

А Пырöj пукалис да нажöнiк ле-
чалис щын колчаjас. Сijö лöсыда
вöчалис парjассö, гөгрöстлис најос
быд пöлыштiгөн да щын колчаjас
паскалисны вылын, çик пöтöлök бер-
дын. Öшиңулын ветлисны jöв: Ма-
кар да Зоjа легчисны мастерскöj-
саң столöвöjö, столöвöjыс петисны
кыкөн да кутисны лöсöдны трасса
çик баракjас весттi, çон jöзчукöр
мунисны вывлаң, тыдалö трасса
лöсöдысjас-жö. Комнатаын вöли ju-
гыд, но стенин öшалыс сöд пас-
кöмjас гажтöммöдисны сылыс пыш-
кöссö, а лöсöдтöм волпасjас вiста-
лисны сы jылыс, мыj тани олысjас
оз ештывны на дорö матыстчывыны.

— Ме ог, — шуис доменъ бытбө
аслыс.

— Мыj он? — ез гөгöрво Пырöj.

— Ог мун татыс! Сijö-жö пыш-
jöm лöö?

— Код-нö шуö, мыj мунны колö?

— Пырöj шыбытис папiрос помсö
жожас да ламöдис сijös кокнас. —
Ме-öд сiз, шуитi. Мiса, тащöм ужыд
быдлаыс сурö, а jöзыс тетöг уна ем.

Доменълы вöли гөгöрвотöм Пы-
рöjlөн таjö гартчöмыс, шыблаcö-
мыс. „Мыjла сещöм сорнынас ме
динö локтис? Мыj кöсjö сijö перjыны
таjөн?“ — juасис сijö ассыс. I воча-
вiçнысö весиг аслыс ез вермы.

Пырöj кутис лöсöдчыны мунны.

— Сiз-кö, бостан костюмтö? Ме-
нös тенид кызкö пырта, — шуис
Пырöj да сувтис мунны.

— Кызі пыртан? Те-жө висталин, мыј району сјјөс коран?

— Менам өтү пара тани ем. Асылым колөдлү да верма теныд сетны. Менымсө неуна ічөтжык.

— Ме і ачым пыравны верма.

— Нынөм, ме ваја. Тани буржыка видлыны почас, а лавкаад-өд абу-жык лөсыд... Јөзыс пыр уна...

Сізі і нынөм ез гөгөрво домен Пырөј волөмыс. То-мі збылыс костюмсө вөзаныны пыраліс, то-мі мыјлако мөдторла, но сөмын сещөм збоја заводитліс первојсө сорытны мунөм јылыс, а сесса лөныс да весіг мөдарө күтіс виставны.

„Колө азқөдлыны дуњаас да сорытыштны, сјјө буракө мыјкө Пырөј јыгысы төдө“, — мөвпыштіс домен да муртса-на сајалі кортөм гөглөн мышкыс—пондіс пастасны.

3.

Тажө луннас-жө дуња Шомесова пыріс 2 № баракө. Сени олісны семјаа тракторістјас да механической мастерскөјын ужалысјас.

Вөлі сор-нын, гырысјас ставөн мунөмаөс ужалыс. Куз калідорын котралісны кык сөтинка, тыдалө мыјкө вылын мырдөмысны. Сөтинкајас вөліны најтөс, кызі і став калідорыс. Төдтөм морт пырөм бөрад најө лаңтісны, сувтісны сөтен бердө да күтісны вјзөдны дуња вылө.

— Көні Левоньыс олө? — јуаліс дуња.

Чемад чөволісны. Ічөтжыкыс, коди вөлі пышјалө мөдөсыс, топөдіс морөс бердас кушчөмкө јокмылтор да котөрөн пыріс өтік жырјө. Кыліс, кызі сјјө крукасіс порогө, гримгысіс усі, і оқосыс неуна ез топөд ічөтік коксө, а сесса четчіс да бөрдөмөн күтіс чуксавны мамсө.

— Кызі нө тенад нымыд? — јуаліс дуња колтчыс сөтинкалыс.

— Васө... — јандысөмөн ветчыс сјјө ассыс чужөмсө кінас да шөщ котөрөн пышјіс ортча жырас.

Тажө баракас-жө вөлі олө Левон, тракторіст-комсомолец. Сылөн гөтырыс, ыжыд кынөма, кыз кокјаса, лашкөсыңік ныв, кодлы ортсыга-ныс почө сетны сөмын кыч арөс, төрыт воліс дуња ордө корасны мужікыс вылө. Сјјө-пө ветлө ныв-јаскөд, уна вој весіг гортас оз ужалылы, а кор локтас—пыр вјдчө да увгө, мукөд дырјыс і нөјтавылө гөтырсө.

— Чемадыс тјјан ем? — јуаліс сылыс дуња.

— Öні өтік, но регыд лоас мөд...

— Ачыд он ужалыс?

— Öні ог.

Левон вөлі гөтырыс код-жө кыз јаја, жежыд јурејјаса зон. Сјјө омөла волывліс гөрд пөлөсө, ез тыдалыв собраніејас вылын і комсомолскөј колонна котыртігөн сетчө ез пыр. Сөкі дуња сыкөд бурадыр сорытіс, но Левон нынөм вылө ез сетчы — пыр ассыс кыскіс. І талун дуња сыкөд нөшта көсјіс сорытны ужалөм јыгысы дај семја јыгысы шөщ.

Калідор вөлі најт, сеччө важөн-нын абу івмылөма ва ветөк. Калідор помын өшіңыс сөкөлөјасыс жугалөмаөс да сеті өвтіс төв. Улыс са розыс ветчөма дөраөн. Медса пом жырјын кылісны гөлөсјас, сөрам. Дуња сетчө јігөдчіс.

— Абу гачтөмөс, — кыліс код-лөнкө гөлөс да бара унасудта сөрам, — пыр!

— О, комсорг, — вочаалісны дуњаас. — Код-жө, міса, мјјанө сещөм івтеллігентнөјасө пырө...

Сени вөлі пукалөны вјтө-квалтөи. Коди тапчанјас вылын, кыкөн төрөдчөмаөс өтік жеке вылө, а өтік лажытчөма сөтен бөкө да мыјкө збылыс виставлө кіјаснас шенасө.

мөн. Дуңа пырём бөрүн сижә лаң-
тіс.

— Левоңыс көні оло?— жуалис
налыс Шомесова.

— Мыј талун ставыс Левоңос
корсоны, — серөктіс лажыңтчөмөн
пукалысыд да сувтіс. — Муртса-на
волис гөтырыс, а өні те. Менам
таж сещөм шудыс абу!

Дуңа тажөјасөс ставнысө-ңин аҗ-
зыліс, но һимјаснас һекөдөс ез төд.
Сөмын төдіс тапчан вылыс кујлыс-
сө, сижө вөлі смесарөн да өтік по-
литшкола вылын сеталис зев теш-
код жуасөмјас — шуисны сижөс Грї-
шаөн.

Өні Грїша чечтіс тапчан вылыс,
вїжөдліс мукөдјас вылө, најө ста-
вөн лаңтісны, дүгдісны гїгәөмыс.

— Левоңыс, мїса, көні оло?, —
мөдыс жуалис Шомесова, і ачыс
кыліс, кыңи сылөн өзјыштіс чужө-
мыс да җерт-һин көнкө гөрдөдіс,
а сесса, медым мыјкө ыжыдҗыктор
шуны — вежіс сорһисө: — Мыј ті
ставөн сещөм дурка олад?

— Көсјисны таж култпоход ну-
өдны да сїз лаңтісны, — вїсталис
Грїша.

— А асныд? Кытсурө көт мурт-
са лөсөдыштны он вермө? Һајт
пышкас гудрасад?

— Мї-өд өмөла татчө і волев-
лам, пыр мәҗверскөјынөс.

— Уҗладсө-өд тани?

— Сөмын уҗлөмыс і овлө.

— А өні? Өні со чукөртчөмныд,
а жоҗыд чышкытөм, жеқјас абуөс,
пукалад волпас выланыд да жо-
җын. Гїҗна код, а абу квалиҗици-
рованнөј рабочөјјаслөн оланін. Бос-
тад кыксо-кујмсө шажтөн төлыс,
ужалад бур машинајас вылын, а
ассыныд оломнытө бурҗыка лөсөд-
ны он вермө. Колө культурнөја ов-
ны. Но, ладнө, та јылыс мї кутам-
на сорһитны, а өні вај индө Лево-
ңыс вылыс оланінсө.

— Пуксыв, Шомесова јорт, —
мездісны жеқсө сы вылын пука-
лысјас да чургөдісны дуңалы, но
сижө петіс-һин Грїша бөрсә.

Левоңлөн оланіныс вөлі ічөтік
жыр, кытчө өнтај котөртіс җетін-
каыд. Оланін вөлі дөбілкі сөстөм,
өшиңын занавескајас, жоҗ мыска-
лөма, төдчө вөлі, мыј татчө инмы-
лөма нывбаба кі. Ічөтік җетінкамыс
кынңи сені һекөд ез вөв.

— Көні, Мїша, батыд? — жуалис
сылыс Грїша.

Мїша, һимнад шуөм бөрүн, леп-
тыліс гырыс сөд сїнјассө первој
Грїша вылө, сесса дуңа вылө да
бөрдзіс. Дуңа көсјис сижөс малышт-
ны, но Мїша пескымтчіс, көкјөра
каң моз мынтөдчіс кі увемыс.

— Мыј-нө сещөм полыс?

Секі пыріс Левоңлөн гөтырыс
— Паша. Сылөн сїнјасыс вөліны
ваөс, чужөмыс гөрдөдөма, тыдалө
асыбыд-на мыјыккө бөрдөма.

— Мыј-һин Паша? — сы дінө
локтіс дуңа. — Мужікыд көні?

— Талун ез-на волы, весіг уҗө-
ма Пырөј ордын, — сїнва сорөн
вїсталис Паша.

— Пырөј ордын? Најө-нө мыј,
другјас?

— Мыјкө таж пыр өтлаынөс. Пыр-
рөјыс і сижөс вөдітө, — сырқјалө-
мөн-һин бөрдзіс Паша, а сы вылө
вїжөдөмөн бөрдзіс шөщ і Мїша.

Грїша көсјис мыјкө шуны, но кыв-
шутөг петіс да калідорсаң-һин
кывзысыштіс, мыј возө лөб Паша-
дуңаа костын. Сижө өнөң-на ез гө-
гөрво, мыјла Шомесова корсіс Ле-
воңөс, і мыј кутас сижө вїставны
Пашалы.

— Мыј-нө сесса бөрдан? — ас-
лас-һин дуңалөн норміс гөлөсыс.
— Бөрдөмнад он отсав. Ачыс-нө
мыј вїсталө?

— Һинөм оз. Шуө таж — дыр-пө
пукалім да сетчө і унмовсысөма.

— Унаыс сылөн таҕисö овлö?

Паша бытö ез кывлы сылыс жуалöмсö, кутис виставны мөдтор жылыс:

— Лöгалö ме вылö, теныд ставсö вистали-да. Нҗајтсö-пö ортсö петкöдан. А ме-нö мыј вöча, сјјö-кö гортö оз воывылы да пыр зыңгö. Гөтрагас ачыс мыјсö ез көсҗылыс: öтвыв-пö кутам ужавны, öтк трактор вылын, а меным весг комсомолыс лоі петны — пыр видчö собранҗејас вылö ветлöмыс.

— Те-нö і комсомолка вöлін?

Паша бостис ордас Мishaöс, пуксис пызан дорö дуҗаалы паныд.

— Кык во, воҗаа воö вöтлісны.

— Мыҗыс?

— Собранҗејас да політшкола-јас вылö воывтöмыс. А кычнö ме ветла, кор кіҗылын пузчужöм кага?

дуҗаа вöлесті кутис гөгөрвоны, мыј муно тајö семҗаас. Жал вöлі Пашаыс, мыј сјјö ачыс сетчöҗ леччысöма, абу воҗдык јонҗыка топöдöма мужіксö, лезö сјјöс ас вылас сјзі камандујтны.

— Ладнö, Пашук, ме сыкөд сорнитла дај собранҗе вылын щöкта вöчны отчот, кызі сјјö гортас олö..

— Ој, мыј-нö те... — повчис Паша — зікöҗ скöрмас.

— Оз скöрмы, рафејтö-кö тенö да овны бура көсјö. Оз кө öд — ачыс тöдö, сы вылö мi праватö аҗам. Кушöм-нö сјјö комсомолец, гортас-кö кушöмкö важ пöрыс федö код. дај ужалöсö сјјö оз се-

щöм бура, век кушöмкö зык сылөн быдөнкöд. А те ен бöрд, ен шогсы, мi ставөн отсалам теныд.

Ез вистав дуҗаа помöҗ асҗыс мөвпјассö. Ез вистав сы вöсна, мыј ачыс-на сјјö ставсö ез гөгөрво, а сöмын кутис назöнҗик каҗавны.

„Мыј тајö? — і шензис, і скöраліс сјјö Паша ордыс мунигөн. — Ставыс, мыј оз вöчысы, гартчö Пырöј гөгөр. Бытöкө-öд мыј і ем сјјö, а ставсö гудрöдлö. Мыјкö Јермолин сыкөд вашкөдчö, домен сы дырјі чујалö полыс чаң моз. Зоја сы жылыс сорнитгөн гөрдöдö, а öнi нöшта Лавоҗыс тајö. Колі ескөн картјассö ставнас востыны, но і аслам менам сыкөд мыјсурö јитчöма, вермасны воҗöс бостöм вылö бергöдны. Аски-аскомыс колö заводитны кыскасны дај став тајö гөрдöсö раҗны. Код öтисö вöчан?“

Камидор куҗа петигөн дуҗаалы кок улас сурі ва корöс да сјјö вiлскöбтис, җеуна ез уе, муртса удитис стөнö кутчисны. „I тајö нöшта, — мөвпыштис аслыс, — колö збылыс култпоходад кутчисны. Тулыснас со Максаковканын дас лунөн мыј вермim вöчны, тани-öд сiз-жö позö став јöзсö тајö ужас кыскыны. А Пырöј куҗаыд ковмас Вурдовкөд прамöјҗыка сорнитлыны“.

Ылаввылын дуҗаа аззис доменлыс Вурдов ордö пырöм да вöччис сы бöрса.

(Воҗö лоö-на)

БАҢҢАЈАС

1. КВАРТЕТ

Теш петкөддүг Мартышка
 да сылөн веккыд кi:
 Осол да көза пи
 да пышкыр гөна Мишка
 Зев зіла лөгөдчiсны ворсыштны
 Квартет.
 Став ворсанторсө сузөдiсны најө
 дај пукгалiсны шондi сажө
 Самлунсө петкөддүгны, мiрыс
 чујмас мед.
 Быд скрипка горалө, а мiча шы
 оз шед.
 „Важ сувтыштөј!—Мартышка
 лептiс гөлөс.—
 Кыс ладлы лоны? Кышыс мiжан
 пөлөс!
 Алт вестө, Мишук, баснад пуккi те
 Ме, прiма, пукка втораыдлы
 паныд*
 Сек гажыд вассас, чајта ме,
 Сөд вөрыс јөктас весiг тани!“
 Кыз колө пукгалiсны, панiсны
 Квартет,
 да бара һинөмтор ез пет.
 „Ме төда, кушөм тан секрет,—
 Осол сен горзө:—Ортчөн-кө мi
 пуксам,

Оз ло мiжан зүгсөм!“
 Осол ног вөчiсны, мед кыптас
 кужанлун,
 да лад вылө Квартетыс оз-на
 мун.
 Нох јортлөн зiкөз торкөс гажа
 ворсөм
 дај лыбiс венчөм-горзөм:
 Кыз кодлы пукавны да көн?
 Сы шөрө кажалiсны Колiпкајөс
 сен.
 Став ворсыс равөстiсны сылы
 чатыр јурөн:
 „Те мiжанөс вай велөд кытi-сурө,
 Мед мiжан лөсыджыка нуөдчас
 Квартет.
 Ем мiжан скрипкајас дај нотыыд
 гоз-мөд.
 Кыз пуксыны, те indöd сөмын сет!“
 —„Квартетсө ворсны кужны колө
 бура,
 А кужөм вылад ез ло тiжан
 пай,—
 Сiз вочавiзiс Колiпкај.—
 Тан тiжан пукгалөмыд могмас көт
 оз могмы,
 Тi музыкантө онө шогмө!“

2. ДОМЈАН ЈУКВА

„Ен ыждав, бур сүсед,
 Гој зіла, кора тено!“
 —„Ме пөтi голаөз-һин“.—

„Һинөмтор ог төд.
 Вай дозсө ректы. Кывзы
 менө:
 Зев чөскыд јуква пуi, зонмө, ме!“
 —„Ме ректi кујим доз“.—„Ен
 лыддыс мекөд те.

*) Бас (лыбө контрабас), алт, прiма да втора—
 тац шубөны орнестрын скрипка сама музыкальнөј
 инструментјас најө тон сертi да ыжда сертi.

Med сөмын вомад тенид
пырө.
Ен ыждав, помав тајо доз!
Но, зонмө, јуква! Ставыс
гос!
Виј рөма ајрдалөмөн дозјыс весиг
тырө.
Гој, муса друг, мед лоан
пөт!
Со јоди, сөрмад тор—вел чөскыд,
абу чирөм.
„Да копрас, баба, гөстыд сојас мед!“
Таз домјан јорт бур сөлөм
вывгыс гортас
Зев зіма гөсвйтөдіс муса Фока
јортөс.
А Фокалөн-нын шорөн кигсө пөс,
да бара бөстө тыра тасті сес
дај костө сјјөс мырдөн
сорөн.
„Мем дона сешөм друг, код
ас нырөн оз ов!—
Сен домјан гөрөдіс.—А ыждамыс
оз ков.

Вај јешшө тасті паңав, тенө корал“
Сек коңөр Фока јорт
Жбырк четчыштис, көв ез вөв
сылөн борд,
Шуршарөн кушак, шапка
бөстис,
Оз помыт, кызі өңөс вөстис
дај гортас пышјис сынысад.
Ез аңамв сы бөрын-нын сјјөс
домјан дад.

Те, гижыс, шуда морт, кор гижныд
кужан бура,
Но он-кө лаңтыв те, кор колө
да корсүрө
дај јөзлы дөзмытөз-кө
перөнад те дуран,
Сек лыддыс мортлы тенад
гижөдјаслөн гор
Җик домјан јукваыд моз, лоас
зывек-тор.

Коміөдіс М. Н. Лебедев.

АНТОН ВАГИЛЪЕВИЧ..

ОЧЕРК

1.

Міжанӧс кышталӧмаӧс сис код вескыд, мачта код куз, пожӧмјас. Вылӧ кыпӧдӧмаӧс најӧ асыныс тугавјассӧ, сузӧдсӧны јенежӧ. А јенежыс сез-сез, ыпјалӧ зарнја чутјасӧн — муртса тыдалыс козувјасӧн. Војса лӧн аслысног кыпыд. Жужыд јагӧд, тӧвса тужті вӧлӧн мунигӧн, те кажітчан ічӧткӧн, муртса тӧдчанаӧн. Но тајӧ сӧмын кажітчӧ. Мортлӧн сузӧ выныс вермасны багатыр-пожӧмјаскӧд, путкылавны најӧс, течны бунтјасӧ, шыблавны јуӧ. Најӧ кывзысӧны морт кілы, сіјӧ вынлы да самлы.

Кокныа рӧттӧны вӧвјас јужмӧм туж вывті. Пујас костӧд тыдовтчіс бі-чут, сесга мӧд, кӧјмӧд. Јіркнтім чуім поскӧд... Сінвозын кыпӧдчісны стрӧјбајас.

Тані ужалӧны „Гӧрд Октабр“ колхозса вӧрлезыс-ударнјікјас. Чуім јаг чолӧмаліс міжанӧс уна гӧлӧсјасӧн, рытјысыс да гажӧдчыс том јӧзӧн...

* * *

Тасаң Колегов нима бригадӧз кык кілометр. Муртса-на југдӧ. Вослалам векнідік тужӧд. Баракын њекӧд абу. Јуала стӧрӧжікалыс:

— Кӧні пӧрӧдчӧны Антонјасыд? Індӧм трӧпаӧд мунім пӧрӧдчанінӧ.

...Онтон Кармановӧс ме тӧдлі гажетјасын гижӧм серті да фотографіјас серті. Гижӧны вӧлі, бурапӧ ужалӧ сіјӧ, ӧті сезонын вӧчӧ сурс кубометрӧз. Унаӧн шенчісны; „кызі сіјӧ вермӧ вӧчны та мындасӧ, сещӧм ӧмӧј-нын вына да јон“...

Кажітчіс меным Онтон ыжыд тушаа јон мортӧн, коді чагјӧс-моз вӧрӧчajtӧ керјас, коді вермӧ шӧрі чегны подков... Богатыркодӧн петкӧдлісны Антонӧс гажетјасын...

І збымыс — славыс сы јылыс, кыз медбур вӧрлезыс-ударнјік јылыс, паскаліс став областӧ, став рајонјасӧ. Окота вӧлі ас сінмӧн візӧдлыны сіјӧ уж вылӧ, тӧдмавны сіјӧ бура ужалӧмлыс секретсӧ.

...Кылӧ-нын пујаслӧн пӧрласӧм шы, гӧлӧсјас, сералӧм. Ӧні јагыс абу-нын војсакод лӧн. Бытӧ ыжыд заводса цехын муралӧ гӧгӧр, став уж шыјаснас горалӧ паскыд јаг — укјӧдлӧ пӧрласыс пожӧмјасӧн, клонгӧ уклад черјасӧн, віжгӧ лечыд пілајасӧн. А тајӧ валутнӧј цехас пӧтӧлӧкыс — сӧстӧм јенеж, біыс — муртса кыпалыс тӧвса шонді, жожыс — лым ешкын шонді југӧрјас улын зірдалӧ-пӧртмасӧ уна пӧлӧс рӧмӧн.

Тыдовтчісны пӧрӧдчысјас. Пізӧсӧз лымјӧд ујам на дінӧ. Паныдасіс Подоров Гавріл Іван — Колегов нима бригадын бригадір. Сыкӧд мі тӧдсаӧс-нын.

— То Онтонјасыд!.. Ветлаам, — мөдөдчім сыкөд воэ.

Эк ыылын кутис рашкөдчыны, сесса кылис нывбаба гөлөс: „кежө!..“ да вескыдларө јіркыс пожөм..

— Тајө Онтон!.. Віөд, мыј вөчө, — сералгтыр чөвтис Гавріл Иван.

Ыжыд пудін дорын сулаліс ыыжыд тушаа морт да өвтис мјанлаң кінас. Сыкөд ортчөн вөлі Саңа Јелохіна — Онтонлөн ужалан јортыс.

Пөса здоровајтчим. Онтон Карманов јылыс став воэза чајтөмјас лебісны јурыс.. Ме воэын сулаліс пелкыңк тушаа, лөз сінјаса, косыңаі зон. Паскыд мышкуа Гавріл Иван дінын сіјө кажитчис четінкаөн.

Со, кушөм вөлөма Антон Васілјевіч Кармановыд, код јылыс ме кывлі мыјдта сорңи, кодөс аздывны грөзјтчі зон во-һін.. І өні мј сулалім сыкөд ортчөн, һумјалім, зілім пасјөдны мөда-мөднымөс ас вежөрын.

Сорңитны вөлі сөкыд. Антон Васілјевіч пелјаснас һөті оз кыв — кымынкө во сајын јона віслөма да өні пелтөм. Сөкыд Онтонлы кывтөгыд, вежөра сінјасөн віөдө вом вылад сіјө, кыјө парјас вөрөм сервіыд быд кыв, но колө кужны сыкөд сорңитны, гөгөрвоөдны сіјөс вісталөмөн і мјмікаөн. Но Онтон грамотнөј — пыр-жө кыскіс тетраф да кутім гјжасны. Гјжөд пыр төдмалі — таво сіјө вөчөма-һін 400 кубометр вылын качествоа вөр, Саңа Јелохінакөд быдлун вөчөны морт вылө 10—12 кубометрөн..

Пујас костөд віөдчө көзыд шөнді кыш. Орјаслытөг кылө, то өтарың, то мөдарын, пујаслөн пөрласөм. Эуртөны досјас, кылөны кыскасыејаслөн горөдлөмјас. Гавріл Иван муніс пөрөдчыс јортыс дінө. Онтонјас мөдісны вөчны пө-

рөдөм пу. Ме кыја налыс быд дәйеңе, быд процесс вөчөм.

Вот Онтон мерајтис дін керсө, пасјис, мерајтис воэ — вымыс пасјис... орөдісны кыклаті. Онтон бөстис зыр-гогін да кутис кырсыны дін керсө, Саңа — вөчө јыв кер Бура ветлө Антон Васілјевіч кың лечыд зыр-гогін. Быд өвтыштөмың чуктө метр куэта кырс, быд өвтыштөм вежө керлыс ердвысө. Со, өтарбокыс мезміс-һін кырсыс, лымјыскоф-жө јежыд лөі кер. Онтон бөстис кондак, бергөдіс керлыс мөдар бөксө. Вымыс гырыс взмајасөн өвтөм, вымыс куэ стружкіөн лебө пожөм кырс..

Сіјө пөртчысөма дөрөм кежыс. Онтонлөн ужыс, вөчөмыс, став вөрөмыс рітмічөскөј, арталөма, өті секунда сіјө ез сувтлы керсө вөлөм эікөз ештөдтөз. Сесса вескөдчис, віөдліс вөлөм кер вылө да һумјалөмөн шуіс:

— Мунас авіө вылө..

А сек кості Саңа Јелохіналөн ештөма-һін јыв керсө сувјөм, вөлө-һін мөд бөксө.. Сіјө, Онтон моз-жө паскыда өвтөмөн, вөлө керсө, јурсіјасыс һеуна петыштөмаөс чышјан увсыс, чужөмыс өзјалө-гөрд, пөсалөма.. Сысаң сізі-і ыпјалө томлун, том вың, том задор. Төдчө — абу-һін медвоэзаыс бөстөма зыр-гогінсө клас, оз-һін медвоэзаыс керас паскыд дора черөн.. Онтон отсалө сылы ештөдкы..

— А тајө — піловочыңкө..., — гөгөр гоңјаліг сіннас мөд пу корсіг, шуіс Онтон да бөстис ужалан көлүсө..

— М-мунам... — чөвтис Саңалы..

Пу вөчөм вылө вісісны кад 30 мјнут. Шеді 0,85 кубометр. Мукөд дырјі сурлө пуыс кујім кер куэа — секі уңжык артмө. Овлө і ешажык — вөр серті сіјө. Но дас кубомет-

рыс еша морт вылө таво најө, Саңа
Јелохінакөд, абу-на вөчлөмаөс, а
өтї лунө вөчөмаөс весіг дассізім
кубометрөн — кыкөн пөрөдөмаөс да
вөчөмаөс квајтымын кер сајө. Тајө
өтї луннас! І ставыс пөштї экспорт-
нөј вөр, кодөс вөчны колө зев вы-
лын качествоөн. Кужоны ужавны
Кармановјас, ужалөны ыжыд самөн,
зіла, сөлөмыс. Лечыдөс налөн піла-
јасыс, бура төчітөма черјасө да
зыр-гогінјасө...

Онтонјас мөд пу дінынөс-нын.
Саңа весалис пу гөгөрсыс лымсө,
Онтон сөк костї волө пудін гөгөрсө,
төдмалө сылыс качествосө. Чатөрт-
чыліс кыкыс кымын, быд боксаң
віқөдліс, сөсөа шымыртис кінас пу-
сө, пуктис шујга морөссө да пемсө
зік пу бердас — да чорыда клонгис
пуас...

— Тујас... — шуис аслыс да јур-
нас довкнїтөмөн коріс Саңаөс пі-
ланас.

Вуж бердас сацкісны піласө —
кутис кывны косыңка аужгөм... Не-
дыр мыет пыркмуні туганјылыс,
воаждыксө көсјытөма, сөсөа пыр өта-
рө өдіжык кутис лебны мулаң... да
гыпкыгис мукөд пожомјас костөд
небыд лым вылө. Жужыда качліс-
ны реэувјас лым-бускөд өтсор. дыр-
на шавгис да гыладіс гырыс јок-
мылјасөн мукөд пујасыс лым.

Вылыс пуө уж, вылыс зыр-го-
гінјасөн өвтчөм, чер клонгөм... і
тазі лунтыр — рытја пемыдөз. Најө
вөчөмаөс-нын 20 кер, нөшта көсјө-
ны вөчны мөд сы мында. Неламаын
керјыс еша некор-на ез вөчлыны.
Оз көсјыны комтчыны мукөдыс,
Онтон көсјө лоны бригадаын мед-
возын мунысөн.

Муртса јурдігас најө петөмаөс
пөрөдчыны. Луннас баракө ветлы-
төг бі дорын пажнајтыштасны — і
вылыс ужө...

Пемыдас-нын локтөны јагыс.

Быдлаын увалөны гөлөсјас. Јенеж-
ковјор ломчө помтөм козувјасөн.
Вөр сајсаң кыпөдчө келыд төлыс.
Өзјалөны баракын біјас. Ју кыркөш
јылын тыдалөны жужыд кербунтјас
— волөм керјас червоннөј зарнїөн
пөртмасөны кыптыс төлыс југөрјас
улын.

Локталөны баракө јөз, музөс, но
серамбанаөс. Подоров Іванјас, Же-
лев Педөрјас, Карманов Онтонјас,
Јелохін Пілајас, Саңа Јелохінајас,
Маша Завјаловајас — унаөн, унаөн,
і ставныс најө томөс, кызі-і ужыс.
ставныс најө кыпыдөс, кызі-і Чуім
јагыс, код вомөн візвөтө Чуім ју,
чуклөдлігтыр нуө ассыс сөз васө
ыжыд Сыктылө...

А ужын бөрын бараксаң төвса
пемыдас чепөссө том јөзлөн сылөм,
гажөдчөм.

...Чуім јаг вестө пуксө төвса кө-
зыд вој. Чөскыда уаө лунса муз
бөрын Онтон Карманов, топыда
кутлө Саңаөс — ужын ассыс мед-
бур јортсө, вөрфронтвывса удар-
нїцаөс, кодјас ез-нын еша пу пөрөд-
ны пјатїметка војасө, і јона-на
унжык көсјөны пөрөдны да вөчны,
медым кыпөдны ассыныс чест, ме-
дым јонмөдны ассыныс том стра-
нанысө.

Јенеж шөрө кыптөм төлыс піс-
көдчис аслас југөрјасөн барак өші-
нөд, локтис Онтон крөват дорө да
меліа віқөдліс сы вылө... Онтон
Карманов мыкө тыдалө вөтасис да
онјывөс нїмкода нумјалис...

2.

Вөліны 1933-өд волөн медвоаза
төлысјас. Вөрлезөмын област
вөјис жужыд прорывө. Колө вөлі
зелөдлыны став вын, пуктыны став
вымаңіе, став сам да кужөм,
медым петны прорывыс, медым
тырты сезонса вөрпрограмма.

Партија језодис вөр вөсна ста-
линскөј поход. Партијаыс да комсо-
молыс медбур језыс мунисны вөрө
ужавны производство вылын, ко-
тыртны бригадасын уж, отсавны
прорыв бырөдөмын. Кыптыны кутис-
ны өдјас, өдјис уж, но кулачество-
лөн коласјасыс чорыда паныдасис-
ны талы, најө став выннас, став
муферлуннас кутисны торкавны
вөрлезан ужлы. Колө вөлі сетны
чорыд отпор. Колө вөлі уҗын мед-
бур образецјас пример вылын кы-
пөдны вөрын ударнөја ужалөм вылө
став колхозникјассө да честнөј отка-
олисјассө.

...Феврал төлысын менө вылыс
мөдөдисны „Вөрлезыс“ гачетсаң
Палазъаса вөрпунктө котыртны
Ыбса вөрпунктө мунөм вылө мед-
бур ударникјасыс социалистическөј
буксир.

Сіјө каднас торја-нин лок вөлі
положеніеыс Ыбын, і колө вөлі
вөчны куцөмкө конкретнөј тор, ме-
дым сетны отсөг Ыбса вөрпунктлы
прорывыс петөмын. І тајө меропрі-
јатіенас вөлі — сетчө буксир котыр-
төм, кодлөн төдчанлуныс став жуж-
танас тыдовтчис бөрынжык.

Буксирнөј бригадаө вөлі индөма
Палазъаыс да Гагшорыс медбур
ударникјассө: Онтон Кармановөс,
Подоров Гавріл Иванөс, коммунист
Опонь Кармановөс, Сања Желохина-
өс, М. І. Кармановөс да комсомо-
лец Вања Кармановөс. Најө ставныс
сөгластитисны мунны буксирөн ас
вөласыс. Сек кезлө налөн ставныс-
лөн-нин вөчөма вөлі морт вылө
1000—1100 кубометрөн. Палазъаса
вөрпунктын најө вөліны бурјас пөвс-
ыс медбурјасыс, медсама вөрле-
зыс мастерјасыс.

Кыпыда колмөдисны мијанөс Чујим
јагын ужалыс ударникјас.

Быд боксаң кылісны гөлөсјас:

— Енө подкачајтөј, јортјас!..

— Педкөдлөј, кызі колө ужав-
ныс...

— Віччысам зөңвізаөн...

Колмөдысјаслы воча кыліс:

— Асныд ен подкачајтөј!..

— Ми-тө ужалам...

— Гіжөј мијанлы...

Шоныда прөщцајтчим вөрса удар-
никјаскөд. Колхознөј вөвјас гөнитө-
дисны Чујим ју пос вомөн, петкөдисны
ыҗыд туј вылө. Сөдјассаң кыліс
гораа былөм.

Гажаа коліны летчан луијас. Ыбын
паныдасим Обисполкомын секса јура-
лыс Ф. Г. Тараканов јорткөд. Бура
примитисны вөрфронтвывса геројја-
сөс... Быд баракын собранијејас,
бесөдајас Палазъаса ударникјас вөс-
тавлөны ыбса вөрлезысјаслы вөрын
асланыс уж јылыс, вермөмјас јылыс.
Унаөн оз ескыны, мыј өтө сезонн
пөчө вөчны 1000 да унжык кубомет-
рөз. Емөс ісөщөмјас, кодјас бугжыла-
сөны буксирнөј бригадалөктөм вылө,
зімөны сујыштны јадөн мавтөм
кывјас. Тајө — кулацкөј „агитпроп-
јас“, лодырјас, дефетирјас. Но најө
ещаөн. Унжык массыс гөгөрвөд,
мыј ужавны колө честнөја, сөмын
секі пөчө срок кезлө тыртны лубөј
план. Тајөс гөгөрвөдөдөмын јона
отсасисны Подоровјас да Карманов-
јас асланыс сорнијасөн, примерјасөн,
опытөн.

Но мед ыҗыд могыс буксирнөј
бригададөн вөлі — сіјө ас уж прі-
мернас петкөдлыны ыбса вөрлезыс-
јаслы, кызі колө ужавны, кызі колө
перјыны вермөмјассө. Мед ыҗыд
аргументыс буксирнөј бригадалы па-
ныд классөвөј врагјассаң да најө
агентјассаң вөлі ташдөм: „Мијан вөр-
омөл, оз сөд, оз вермөј унжык вөч-
ны... А Палазъасакод вөрыд некөн
абу, лөсыд тіјанлы секі ошјысны
сурс кубометрјаснад... Видлөј ужав-
ны мијан вөр вылын, секі небөс-
жөмдөд“ да с. в. Ташдөм кулацкө

сорнїјассо да мөвпјассо колө вөлі чегны уж прімерөн ...

...Кык лун мыгтї Подоров Гавріл Иванлөн букєірнөј брігада пөрөдчїснїн Локшор дорын.

* * *

Уна мїллард чутјасөн ворсөдчө асја шондї жежыд лым вол вылын. Мїча рөмјасөн пөртмасө лым, сїнмыд дојмө вїзөдігас. Ердывсаң пырїм Локшор вөрө. Букєірнөј брігада пөрөдчанїнөз колө мунны кык кілометр да жын. Со-ї вїчерка. Татї лыҕыҕа тужөд пырөма брігада.

Тараканов јорт (сыкөд вөлім) каҕтылө:

— 1919 воын мї өтчыд жежыдјас бөрөа таҕ-жө вөтчылім... Коскөзыс лымјөд собө мїјан ічөтк партизанскөјотрад... Суїм вөркеркаө... Пансїс кос... Жыңыс кымын угї, мөд жынсө бөстїм пленө...

Но мї мунам өнї өгө жежыдјас бөрөа. Локтам мї асланым медбур јортјас дїнө — Подоров Гавріл Иван брігада ужаланїнө.

Со, мыјкө увкнїтїс... Сарөбтїс көнкө ҕеылын. Кывзысам. Тыдалө, пөрөдїсны пу. Матынөс-ҕын.

— Ива-а-ан! — горза вылө чатөртчөмөн.

— У-у у-у! — кыла воча.

Тујнымөс пощїсны кујлыс волөм керјас. Со, Мїхаїл Иванөвїч да Ваңа Карманов. — өтїыс зыр-гогїнөн волө пудїнсө, мөдыс — сувјысө.

Шујга вылын Онтон Карманов да Саңа Јелохїна муртса тыдыштөны ыжыд пудїн дорын: најө пөрөдөны сывтырја гїгант-пожөм.

Вескыдла дорын уркнїтїс, ращкөдчїгтыр, төвнырөн зушкысїс пу. Сесса лөҕїс. Тајө Гавріл Иван да Опөң Карманов — брігадїр да парт-орг — пөрөдчөны.

Шујга вылын і вескыдын, возын і бөрын ғымшыөн пөрласөны пујас,

укјөдлө ужлөн кыпыд горыс, гажа сїмфонїјаыс.

Советымын кілометр сајсаң лоқтөмасө пөз сөлөма јөз — томөс і збојөс, — медым асланыс уж прїмерөн кыпөдны да өзјөдны мукөдөс, ловзөдны быд участокөс да кварталөс ударнөј ужөн, отсавны вөрпунктлы петны жужыд прорывыс. Навөзын сулалан могсө гөгөрвоөмөн ужалө брігада, пуктө став вынсө і самсө, шензөдө ас ужнасыбөдөнөс, кодї аззылө најөс мыр дорыс.

— Да, тајө збыл вылө кос! — шуїс Тараканов јорт, уж вылө вїзөдіг. — Таҕї кө быдөн ужалїсны, вөрлезан программаыд өнөз тырїс-ҕын...

Мїнут да с брігадакөд бесөдујтөм бөрын, Тараканов јорт летчїс — термасө базаө партсобранїје вылө.

Дыр кежлө пуксїсны ударнїкјас сөлөмө да вежөрө Тараканов јортлөн прөшщїајтчан бөрја кывјасыс:

— Тїјан збој ужөн гордїтчө Војвывму, гөрдїтчөны став ужалыс јөзыс. Партїја ҕекор оз вунөд геројјасөс. Воҙө-жө, јөртјас, ғырыс вермөмјасө, вөр вөсна болшевістскөј көсө!..

Топыда кутлөны кїјас, өзјалан сїнјасөн вїзөдөны мөда-мөд вылө. Төдчө најө вїзөдөмын ыжыд гордөст асланыс ударнөј уж вөсна, ломзө најө сїнјасын воҙө ужавны көсјөм...

І вымыс јуралө налөн ударнөј уж, поткөдлө јагсө пујаслөн пөрласөм.

Рытја вылыс партјачејкаса секретарсаң вајїсны записка: „Осїповлөн брігада, тїјан лоқтөм вылө вочакыв пыддї, лептїс пөрөдчан өдсө 6,6 кубометрөз, косагө 7 кубометр вөсна“...

— А мї кутам косасны 8 кубометр вөсна! — шуїс Опөң.

Сїјө луннас вөчїсны 7 кубометрөн морт вылө, көтї вөрыс мукөд брігадајаслөн сертї вөлі төдчымөн омөлжык. Ортчөн ужалыс Муравјов брі-

гадаын вöчöмaöс сijö луннас 3,5 кубометрöн морт былö, сещöм-жö вöрыс...

Аскинас бригада вöчис 7,5 кубометрöн морт былö, сесга 8 кубометрöн, медбöрын кыпöдлисны 9 кубометрöз...

Шыöдлис буксирнöй бригадалөн волöмыс Ыбса вöрлөзисясöс. Пиннысö jрисны кулакяс да налөн „агитпропясыс“ бригада былö, но колхозыкяс да честнöй öткаолияс вöтчисны бригада бöрса, кыпöдисны ужалан ödjасö, веткöдисны Ыбса вöрпунктöс жужыд прорывыс.

* * *

Чорыд классöвöй тышын чужöны кубометряс, jon косын шедö тырвермöм вöрфронт вылын. I тaжö косас медвозынöс Онтон Кармановяс, Сaнa Яелохинаяс, Подоровяс, тaжö косас медвозынöс „Гöрд октябрь“ колхозса да мукöд уна дас бригадаяс, кодяс сijö вонас тыртисны асгыныс көссыгöмjасö со прöчент былö, а тaжö знатнöй jöзыс, кодяс jылыс славаыс jүргис став Воjвыв му пастa, сталинскöй поход помасиг кeжлö вöчисны морт былö 1200-1300 кубометрöн.

Антон Васимjевич Карманов öтнaсөн вöчис 1300 кубометр, мьjдта Комi областын некушöм воö некод ез-на вöчлы.

I наjö ужын кылис, даj воzö кутас паскыда кывны славаыс i честыс, доблестыс i героjствоыс...

Комi Облiсполком бердса екпортнöй совешщаныje секi премiруjтис буксирнöй бригадыс быд мортöс лунвыв курортö бесплатнöй местаjасөн, сы былö лeчic 3000 шajt сöм, а Облiсполкомлөн Президiум награdитис почотнöй грамотаjасөн.

достоjнöjöс-ö вöлины тaжö награdасö наjö? да, достоjнöjöс... Наjö

достоjнöjöс, öд наjö вöрфронтвывса героjяс...

I на пöвсын медвозын Антон Васимjевич Карманов.

3.

Сыктывкарса аеродромсаñ Антон Васимjевич кыпöдчис сынöдö. Сыктывкар пыдди кокулö колисны чераньвез улчяс, iзтöг көрöбгырса керкаяс. Иыылын шыналис вöрпимитан завод. Саjавны кутисны улч квадратяс. Паскалi Онтон сiнвоzö помтöм вöр да пыдöстöм jенеж. Сыктыв jу пöлөн пукалисны сiктjаскыз сурö разöдöм керкаjасөн.

Пропельморсаñ лeчид төв швачкö чужöмас, нещкö jүрсыс шапкасö — лöi саjöдчыны стеклö-көзырок саjö. Лajkjалö уклад лебач, пöлынтчывлас борд пöвнас, ыркыитлас сöлöмыс Онтонлөн, топыда кутчысöма бортjасас, пöлö усöмыс... Но самолотыс он ус, топыда домалöмa тасмаөн пукалысöс. Лебö воzö гордöй самолет Сыктыв jу сортас вестти, аслас вынлы ескöмөн нуöдö уклад лебачöс том пiлот.

Тыдовтчис-нын Пустöш. Самолот кышовтис пуксан площадка вестöд... Онтон öвтис кинас выл керкаjаслы, на дорын ветлыс посныдик jöзлы. Сöлöмыс оз-нын вöли пов усöмыс. Чужöмыс нимкода нумjалис. Оз кыв самолетлыс жургöмсö, но нервjаснас качалö, кызi сijö посныдика тiралö мотор ужалöмыс, пропельмер бергалöмыс.

Пуксисны паскыд ерд былö. Онтон четчö кабинаыс... Пыр-на лajkjалö кокулас муыс... Бостис iчöтик чемодансö да кaјic Сыктывса раj-центрö.

Онтон Карманов локтис Крымса курортыс, кытчö мöдыс-нын мöдöд-лисны сijöс вöрын ударнöja ужалöмыс.

Курортыг локтөм бөрүн Тiма Онтон котыртис Һеыжыд бригада. Бостисны вöчны да кыскыны 4000 кубометр ценнöй экспортнöй вөр. Пуктисны Һимсö бригадалы „Борцы за лесоэкспорт“.

Кычi и мукöд војасö, вымыс пансiс тыш экспортнöй вөр вöсна. 1930-31 воын Антон Васiлјевич вöчiс 1058 кубометр, 1931-32 воын — 1200 кубометр, 1932-33 воын — 1300 кубометр, 1933-34 воын — 1000 кубометр сајö-жö, i таво сiјö бостчiс вöчны кујим норма ценнöй экспортнöй вөр, кодöс сезоннас морт вылö колö вöчны 170 кубометр.

Гөрөн-Һин петiсны вөрö — октябр төлыг помас. Колö вöли суöдны мукöд бригадајасöс. I Антон Васiлјевич, öнi бригадiр-ныршщик, ачыс кутiс петкöдлыны медбура ужалöмлыг прiмер. Сiјö таво бара ужалö Сана Јелохiнакöд. Најö өзjöдiсны ассыныс бригадасö, медвоз вöли петöны уж вылö, пырöны медсорөн, ужалöны медзiла, вöчöны медуна.

Аззöны бригадаса шленјас — Онтон дiнын дыша ужавны оз поз, колö зiлны, медым лоны ударыкөн. Вöчны кутiсны бригадаын медбур jöзыс быд морт вылö 5-6 кубометрөн. Содны кутiсны лыдпасјас, процентјас.

Но сöкыд вöли ужавны таво. Унаыс дöзмылiсны бригадаыс öткымын ужалысјас, грöчiтчiсны пышјыны. Пөрöдчысјаслы лöи öктысны кујим квартал пастаыс, кыскасысјаслы быд кер дiнö колö вöли вöчны выл туј... Вöвјасöс колхозыс сетiс омöлжыкјасö, төвбыд лöи мырсыны турун тырмытöмөн — колхоз лiбö дыр оз мöдöд турунсö, лiбö мöдöдас сöдасöм ежөр.

Кыпавлiс бригадаын вiдчöм. Шуа-сiсны код-сурö:

— Пышјам вот бригадасыд... Гералöны мi вылын...

— Мед колöкö Онтоныс да Сандраыс ужалöны...

Кор сурö i Онтонлөн аслас улi сöлöмыс. Оз надејтчы вöли аслас вын вылö, jöзöс котыртны самлун вылö. Оз кыв сiјö лок сор-Һiјассö, оз вермы бура вiставны кывјөн. Пöс јывсыс ачыс кöсјылас еновтны бригадасö. Но сöлöмыс оз мiрiтчы тажөн. Сiјö сетiс кöсјысöм ордјыны став бригадасö, лоны вөр-пунктын медвозза местаас. А Онтонлөн кöсјысöмыд — закон. Сiјö оз куж вежлавны срокјас.

Но ез сетчы сöкыдлы, пiнсö куртчöмөн мунiс возö, кыскiс ас бөрсаыс бригадасö. Пуктiсны тыш-касан лунјас. Бригадаса медбур jöзкöд öтлайн, Антон Васiлјевич кутiс тышкасны бригадаын чорыд дiсциплiна вöсна... Öвi-мöдöс лöи чiрыштны, топöдыштны гортас щöкыда летчылöмыс, уж вылын дыша вөрöмыс, уж вылö дыр петтöмыс. Онтон кор вiсталöмөн, кор запикајасөн ышöдö бригадаса шленјасöс бура ужалöм вылö, вiдö лодырјасöс да прогулшщикјасöс. А уж вылын — ачыс медвозын, петкöдлö медбур прiмер.

Буржыка кутiс мунны бригадаын уж, содны кутiсны кубометрјас... Бригада кiб воiс кык знамја — пөрöдчöмыс да подвозкаыс... ловчысны ужалысјас — гордостыс кыпiс налөн асланыс бригада вöсна, асланыс бригадiр вöсна.

Сыктыв рајон вөрлезöмын кыссö медбöрын. Онтон гiжö: „меным щöщ јанзiм став рајон вöснаыс... Öд быд во-на вöлимö медвозынöс, — а таво кыссам зiк бöжас“...

Кор jöзöдiсны вөрлезöм завершaйтöм куза двухдекаднык, Онтон Карманов петiс бригада возö да вiсталiс:

— Март 28-öd лун кежаӧ кӧт кыӑ, а колӧ тыртны ассыным план... Сӧгласӧс абу тӧ јешӧ јонжыка зелӧдчывыны, јешӧ зӧлжыка ужавны?...

Бригада пӧшты став гӧлӧсӧн вочавӧ аслас бригадирлы:

— Сӧгласӧс!..

— Тыртам!..

— Сӧгласӧс абу тӧ план тыртӧм бӧрын колтчывны буксирутны бӧрын кыссыс колхозјасӧс, медем петкӧдны прорывыс вӧрпунктӧс аоннас?

— Сӧгласӧс!..

— Колтчам!..

Кын јисӧ вӧлӧ чегӧма. Онтон Карманов петӧс венысӧн несӧмын кыӑ медбур ударник, но-ӧ кыӑ бригадир.

Нӧшта јонжыка пансӧс тыш быд кубометр пӧрӧдӧм да кыскӧм вӧсна. Онтон мукӧд дырјыс шапкатӧг, вӧнтӧг, дӧрӧм кежыс ужалӧ, вӧрӧчайтӧ гырыс керјас, шурсӧ зыр-гогинӧн, оз лез шӧйтчывыны Саӧаӧс, ме ескӧ регыджык тыртны кӧс-јысӧм. Сешӧм-жӧ јар сӧлӧма, кыӑ ӧ пыр, Антон Васимјевич бӧрја лунјаснас весӧг омӧлтчыштыс, рыт-јасын ешажык кутӧс сорнытны.. Но асывнас четчӧ пемыдын-на, чуксалӧ Саӧаӧс, ужалысјасӧс, ӧ сојыштӧм бӧрын — термасӧмӧн ја-гӧ, гырыс пујас дорӧ...

Март 28-öd лунӧ бригада сетӧс ВКП(б) Крајкомса секретар Конторӧн јортлы победнӧј рапорт да план тыртӧм бӧрын колтчӧс буксирутны бӧрын кыссыс колхозјасӧс... Онтон Карманов, Саӧа Јелохина, Н. Јарков, А. Желев, П. Трифонов да мукӧд вӧчӧсны морт вылӧ 500—550 кубометрӧн ценнӧј экспортнӧј вӧр — тыртӧсны сезонса нормасӧ 250—300 процент вылӧ, бригадаыс петӧс вӧрпунктын мед-возза местаӧ...

ӧ тани вымыс Антон Васимјевич Карманов, вӧрфронт вывса медбур вӧрлезыс мастер, лоӧ медвозын мунысӧн, медбур бригадирӧн. Областнӧј премиальнӧј комиссија таыс премирутыс сӧјӧс имјанӧј часӧн да наградытыс почотнӧј грамотаӧн.

* * *

Воссысны јујас, зыкӧн ызгӧ визыв ва Тыбју сортасјасӧд... Гартчӧмӧн, сунласытыр лебӧны мича керјас Сыктыв вомдорӧ... Тани шӧщ Антон Васимјевич Кармановлӧн ценнӧј экспортнӧј вӧрыс — сӧјӧ валюта... Пурјаласны керјасӧ — кылӧдасны Сыктыв куӧа, Ежва куӧа, Војвыс двӧна куӧа, гажа Архангельскӧз, гырыс заводјасӧз, Океанскӧј карбјасӧз...

ӧ кодыр Антон Васимјевич вымыс кутас лебавны гордӧј самолӧтӧн аслас ыздыс Сӧветскӧј страна вестти — тыдовтчасны сылы гырыс домнајас, изшом шахтајас, нефть вышкајас, бија појездјас, электростанцијајас, каналјас, гажа да кыпыд карјас, ӧ горӧдас сӧјӧ жургыс пропеллер сылӧм улӧ:

— Со-ӧд менам Странаныс!.. Мыј ыздыта, кушӧм озыр сӧјӧ!.. ӧ ставсӧ тајӧс вӧчӧма асланым кӧн..

Сек нӧшта вылӧ качӧдчас самолӧт, вӧјӧдас вӧрлезыс Онтон Кармановӧс медыжыд да [медрадејгана кар вестӧ, кӧнӧ дӧна Ленинлӧн гуыс, кӧнӧ олӧ да ужалӧ великӧј Сталин.. ӧ бостас ылӧ Војвывса пармајагјасыс доктӧм вӧрлезыс ударник ассыс гӧна шапкасӧ да, мелӧа нумјалигытыр, кутас ӧвтны сӧјӧн — чолӧмавыны ставмувывса революцијалыс столицасӧ — Москваӧс, партијаӧс, Сталинӧс...

Сыктывкар.

НАГРАДА

БИСТ

I.

Јогор Өмөксан затрекајтис пөжөм јөлөн, пагталис ыжку пас, јурвылас пуктис сөд балаку шапка да мөдис исполкомө. Петис ывлаө, чіткыртис еінсө жежыд лым јорөмыс.

Өмөксан вөлі шөр арлыда морт. Сіјө ветліс царскөј војна ывлө, сурлі пленө да воіс сес во сажын, вериөма кызкө пышјыны. Воөм бөрас сіјө гөлжык јөзкөд да мукөд важ салдат-јаскөд котыртисны коммунист јачејка, а өні вөлі исполкомын јуралысөн да сиктө коміс пөшти өтрасөн. Јорт-јасыс ставыс мунисны гөрдјаслы отсөг ывлө, жежыдјаслы паныд, кодјас вөліны ыбылынөс, а сіјөс комісны да шөктисны пышјыны сөмын мед-бөрја сдукас.

Исполком дінө воігөн друг кучкісны жынјанө да сы бөреа кутісны јургыны ватагаөн. Кымөрөн кыпөд-чісны көлөкөльчича вестыс чавкан чукөр, кутісны тавксыны да бергавны.

Өмөксанөс бытөө јурсаыс кок улөзыс көзыд ваөн кіетісны, кынмыліс места ывлас, мөвпыштіс „жежыд-јас!“ да пулаөн ыөвјыштіс исполкомө.

„Өмөксан... эбсы!“ — укөдчис сылы паныд исполкомса стөрөж.

Жынјан важ мозыс чорыда јургіс, пуртөн моз кырлөдліс Өмөксанлыс сөлөмсө. Укөдчис пывсанјаслаң да сет, мед јөзыс оз азғыны, эбсасіг

тырја муніс гортас. Первој кајліс сарајас, бостіс сес дас лөсөдөм ноп да чер. Летчис посвоө, пуктис нопсө да пыріс керкаө.

— Но, ме муна, ен шөгсөј, — шуіс Өмөксан вісыс мамыслы да баба-ыслы.

— Өмөксан, кытчө мунаң? Эбсы кытчөкө татчө, ен мун, — бөрдјас гөтырыс.

— Ен пов, жежыдјастө вөтлам да бөр гортө воа. Но, бура олөј! Жежыд-јас-кө тас кутасны корсны, вістав, мыј вөрө петі, велөдис Өмөксан гөтырсө, сесса термасөмөн петіс керкаыс да кужөд петкөдөм туј куаа мөдис карта сажлаң.

2.

Вөлі воэ-на. Вічко стөрөж эргіс кытчөкө міртуј куаа мөдлапөвлаң. Кор-нын рөмыдыс эікөз сөзіс да асыв луналағын мытчис нырсө төвса гөрдшонді, мөдлапөв кырјывсаң Нуа чојөд гөгымјас моз турісны јі ывлө верэөма вөлајас. Звөнарлы оз ков вөлі віставны. Ачыс вөлі зев бура төдө, кушөм гөстјас локтөны. Кор аззіс тајөс, став жынјанөн лептіс орјавлытөм звөн шы. Суш мында кад мысгө муағыны кутісны јөз. Вічко дорсаң ыаң-солөн да зібјыв спасјасөн мөдисны исполком дорлаң.

Јөлө Степан, сиктса кулак, котөрөн локтіс исполком дінө да лептіс дас лөсөдөм жежыд плаг. Локтіс бөр да

баба ордасы миңа кичишкөд вылын бостис поднос, кытчө вөлі пукталөма чөскыда пөжалөм һаң да закускаяс. Сыкөд ортчөн сулалис сылөн вокыс — Жөлө Иван, сиктса купеч, езыс поднос вылын кутис сещөм-жө чөскыд сожаняс да нөшта парта вина. Сен-жө, медвозза радын, сулалисны поп да фак. Поп өвтис, кафилөнас мивк-жөдлс вөснi гөлөснас. Бөр вылын нөшта-на сулалисны морт ветымын кымын, ставыс суфсана жөз, — локтө-маөс бабаяснаныс, челафяснаныс. Ставныс вижөдисны возлаң, кытi вөлі колө локны жежидясасы.

Вөлөст помөд пырисны вөлаяс. Нөвжөн лебисны исполком динө. Офицерыс четчыштис вөв вывсыс, бур сожан-жуан вылө вижөдлытөг индис нагаж-каөн Жөлө Иван вылө:

— Көнөс тiжан коммунистясыд?

— Мунисны гөрдясасы отсөг вылө, ваше благородие... Колi сөмын исполкомын журалис, — полигтыр вочавижис Жөлө Иван.

— Көн сижө?

— Гортас, ваше благородие, — збожыка-һын шуис Жөлө Иван.

— Ноко, салдатяс, — вөв вылын пукалыс салдатяслаң бергөдчөмөн шуис офицер, — став жөзсө өтитөг вөлөстсыс вайөдө татчө.

3

Өлөксан мунөм бөрын Варук пук-еис лабичө да мыжкө шога мөвпалис. Омөлик, косиңик чужөм кучаыс сылөн шочиңика војталис сiнва. Сiнвасө чышкыштис да пондис пастасны. Пасталис ежтөм жежыд пас, шамлалис iчөтiк шал, кепыгалис вит жема кепыс да көсјис петны мөс јуктавын. Друг өшиңөд азјис: локтөны верчөма вөлаяс. Колисны вөвјассө пос-помө, сетчө шөщ комтчисны кык салдат да кујим салдаткөд керкаө пырис Жөлө Иван. Варук бөр пуктис кепысө жажјө да пуксис лабичө.

— Кытчө ветлин? Көнi мужикыд? Жебин? — горзыны кутис Варук вылө өтi салдат.

— Көчаиныс асывсаңыс вөрө пет-ли... — тiралан гөлөсөн шуис Варук.

— Ылөдлан! — нагажкасө лептөмөн бара горөдис сижө. — Ставсө шобөј.

— Вистав, Варук, буржык лөб. Оз-кө сур Өлөксаныд — бур оз ло, кайтчыны кутан, — најана кайтис Жөлө Иван.

— Тпу, теныд кырнышлы, — кра-көтинаөн Жөлө Иванлы сөлыштис Ва-рук.

Пөлавыс кыскисны висыс мамсө Өлөксаныс.

— Мыј те, мыј те! — чужөмсө чыш-кыштис Жөлө Иван. Со мыј вөчис коммунист гөтырыд! — да кутис пет-көдлыны дуллөн өшјөм рожасө сал-датасы.

Варукөс бостисны салдатяс, нуис-ны исполкомлаң.

Кор Варукөс вайисны исполком динө, сенi тырыс-һын вөлі жөз. Ставсө вайөмаөс, код только сиктас ем ловја мортыс. Гөгөрыс жөзсө кышчалөмаөс вөла салдатяс.

Кор дугдисны жөзсө вайавны, ис-полкомыс петис офицер.

— Ноко, висталөј, код тiжан ком-мунистяс дор? жуалис сижө.

— Некод абу, некод, господiн офицер! — шыасис өтi фадө жөз пыш-саң.

— Тенсыд оз јуавны! — прыснi-тис фадөлы пелбокас.

— Висталөј либө, көнi тiжан пред-седательныд. Код висталас либө вайө-дас кык лунөн, сылы сетам ыжыд награда, — раммыштөмөн најана шуис офицер.

Нуммунөмөн вижөдлис жөз вылө Жөлө Иван. Нуммунөмнас бытө жөз-сө ескөдис награда вылө.

— Амi он көсјө виставны? — Бара горөдис офицер, сесса наганнас индис Жөлө Иванлы.

— Ноко, виставлы, кодјас тани муноны коммунистјас дор да налыс рөбвужсө.

Јөлө Иван дрөгһитис, лажһнтчиліс сы вылө наганнад чургөдөмгыс, сесса терыба вөрәис места вывгыс да кутіс індавны. Јөзсө јукісны кык чукөрө. Став гөмжык јөзгыс сурі коммунистјас дор муныс чукөрө. Напыс унаөс сен-жө пөртчөдісны да кушјай вылас кутісны һөјтны нагајкаөн да шомполјасөн. Ісполком дінын шыаліс горзөм, бөрдөм да ојзөм. Варукөс пөртчөдісны куш дөрдөм мыг кежыс да комыныс кучкісны нагајкаөн. Мышгыс турөбөн летчис вір. Став кучікыс потласіс, сесса сізі і еновтісны. Сөмын рытлаһыс батыс кыскіс гортас шој кодөс.

4.

Суткіыс-һын дыржык Өмөксан оліс рынышын. Рыныш жоҗ плакаыс лунтыр лөсаліс лампа, а рытнас пемдөм бөрын көсјіс муны јортјасыс діно вескыда вөрөд.

Ештөдіс лампасө да пуккіс курітчыны.

Друг кыліс сөрһі шы... Кодкө кылө кодлыкө шуіс:

— Кытчө-һын мөдін, Иван?

Өмөксан вірскөбтіс места вывгыс, шыбытчис шын петан роҗ дорө да аззис Јөлө кык вокөс. Кыкнанныс сулалісны лыҗ вылын.

— Сіз,— шуө Иван,— гумла дорөҗ. Аскі шөтчыны көсјам, көҗ вартыштны өстаткі һаһсө.

„Тажө-өд і ем Јөла Иваныслөн рынышыс... Мыј кута керны?— Чујмөмөн думажтіс Өмөксан.

— Абу-өмөј-һын һаһныд?— јуаліс бара Степан.

— Ем-на ескө гөбөч гуын да лептынысө ог көсјы. Салдатјаслы сур да вина вылө мукөдсө віҗам. Баба прамөја тајө һол лунсө ез-на водлы,

кымын пөлөс һаһ лоіс пөжавны,— виставліс Иван.

— Ме дасвіт мешөк лепті-жө. Вартыштны лоө і менам ічөвіка, буракө комыштөма-на гумла дорө комтајасыс,— вочавізіс сылы Степан.

— Ставсө тај рөзөрітіс Јогор Өмөксаныд. Сеталіс дас һаһтө дышјасыды. Колө ескөн кызкө сіјөс корсны. Төрыт со офицерыд став јөз воҗын шуіс — сетам-пө ыҗыд награда, коді корсас,— гөгөр віҗөдөмөн шуіс Иван да Өмөксанлы каҗитчис, быҗтө сіннас індіс сылыс җебанінсө.

— Кыс бара корсан,— дөзмөмөн шуіс Степан.— Ме тај талуң сы мөгыс і ветлі капканјас кыјіг моз, ставсө відлалі, весіг Өмөксанысылыс баһаас кајан тујсө да һекыс һінөм ег каҗав. Сер һі туј.

— Гашкө і збымыс гөрдјас діно муніс. Төрыт-тај со бабаыс висталіс вөрө петөмөн,— муңіг мөзыс-һын содтіс Иван.

Өмөксан җебсіс рыныш пемөсө да револьверөн вшкіс өзөс вогсан местаө.

Иван локтіс гумла дорлаһ, віҗөдіс рынышлаһ, муніс сөрөм сажө да сетчө воші.

Өмөксан бурадыр виччысіс, сесса дөзміс да віҗөдіс шын петан роҗөд ывлаө.

Аззис: һеылын локтөны кујім салдат, а налы рынышлаһ чуһнас інда лө Јөлө Иван.

Өмөксан револьверсө чургөдіс налаһ да лыјіс Јөлө Иванлы. Јөлө Иван локыс горөдіс, кутчыгыс сојас, укөдчис лым вылө. Салдатјас водісны-жө пощөс бердө да кутісны лыҗлыны рынышө.

Өмөксан којмөд пуланас-жө ускөдіс өті салдатөс, һөшта ускөдіс мөдөс, а којмөдыс пондіс пышһыны раскө. Өмөксанлөн патроныс бырі, ез-һын вермы лыјны да револьверсө

сујис җептас, а ачыс ускөдчис өңөсө.
Јөлө Иван кујліс лым вылын.

— Награда вылө ыштін? — Сы до-
рө сувтліс Өмөксан. — Көсјін чест
перјыны? Мыј менам гөтырыскөд
вөчисны?

— Н-нөј-тисны, — пінпырыс лејис
Јөлө Иван да вескыд кісө кутөмөн
кыпөдчис, а сесса віңөдліс былалөм,
повчөм сінјаснас Өмөксан вылө, ку-
тис корны: — Ен ві... лең... прөстөт
менө...

— Ок, те, пеж... — кісө лептис
Өмөксан кучкыны Јөлө Иванөс. — Вот
награда сета! Но... нинөм теө пежав-
ны кіөс, мі наградајас вылад ог
ыштө дај пемөс сајсаңыд огө курт-
чагө. Он дыр ті наградајастө корса-
лө, регыд мі асным сіјөс сетам!

І Өмөксан гырыса вослалөмөн
муніс нурлаң, ез весіг бергөдчыв
Јөлө Иванлаң, коді кісө кутөмөн дов-
гис сіктө.

Лопыдін

ЦАРСКӨҮ СУҘАААС ЈЫЛЫГ МОЈААС

Царскөү помещицөү суд ез сулавлы ужалыг крестана дор, сiјө пыр служитлис ыжыдалыг классјаслы кiвiв.

Помещицөү Россијаын помещицкы паныд крестанин ез вермывлы судитчыны. Сiз-жө поэтомтор вөли гөль крестанины судибнөү тажба нуөдны озырјаскөд. Озырлөн вөли җепыс кыз, җеңга мошнымыс топыд. Сiјө вермис вҗаткаөн подкупитны судҗаасөс лубөү кадө. А царскөү судын вҗаткаыд вөли медыжыд доказателствоөн да евидетелөн. Коди ыжыдзык вҗатка сетас судҗалы, сiјө i лоө прав. җерт, гөль крестаниныд судын җе-кор ез вермывлы паныд посјыгны ыжыдалыг класс представительјаслы да озырјаслы.

Тажө под вылын гөль крестана пiн чужлис чорыд лөгкутөм царскөү судҗаас вылө, судҗа-вҗаточникјас вылө.

Тажө лөгкутөмыс аслыс ногөн отразитчiс i устнөү творчествоын— мојдкывјасын. Быд мојдкылын, көни паныдасөны судҗаас, пыр најө петкөдлысөны, кыз отрицательнөү тiпјас.

Судҗа-вҗаточниклы паныд герөјөн ташөм мојдкылын пыр сулалө гөль мужик, кодлөн семјасө вердны җаныс абу, јагө несла кайлыны вольс абу. Гөль мужиклы могмөдчыны пыр лоө петны озыр вок ордө. Озыр вокөн тани подразу-

мевајтчө сiктса мiројед-кулак. Озыр вок, гөль воклы сетө несла ветлыны вөвсө. („Мужик да судҗаас“), но сiјөс-заводсө оз сет. Мужикыд нес додсө көрталас вөв бөжас да вөв бөжыд i орө. Озыр вок сiјөс судө сетас. Судө мунигөн најө војмасны да поп ордө уҗны пырасны. Гөль вокыд төдлытөгыс поплыс кагасө лазөдас. I поп щөщ мужикөс судө кыскас. Шогө вөјөм мужик төдө, мыј сiјөс өни чорыда мыждасны да көсјiс ачыс ассө вiны: пос вывти мунигөн четчыштитс увлаҗ јурөн кынмөм ју вылө, но посувтиыс вөлөм мунөны купеч аја-пiа төварла да пөрыс купечсө сiјө i лазөдас. Сылөн җенарөком артмис којмөд мыж. Мужикөс i купеч щөщ кыскис судө. Мужик туј вылыс бостис ыжыд код iз, чышјанө гартыштитс да пiщөгас сујiс, көсјiс тајө iзнас судҗаас вiны, мөдас-кө сiјө прөстасыс мыждыны. Суд дырјi мужик судҗааслы пiщөггыс петкөдлiс iзтыра јокмылтө. Судҗаас җајтисны, мыј мужиклөн вҗатка пыдҗi җеңга вайөма да сы дор i судитисны.

Гөль мужик „көмөдiс“ судҗаасөс, озыр вокөс, попөс i купечөс.

Вот ташөм самаөс гөль крестана пiыс петөм царскөү судҗааслы паныд вескөдөм мојдкывјас.

Весiг унжык мојдкылыс сужет боксаҗыс өтсамаөс. Пөшти пыр ташөм мојдкывјасын главнөү геројыс гөль крестанин. Сужетыс кысө пыр тајi: первој сiјө вөчө кушөм-

кө ічөтөк „мыж“ ыжыдалыг класс-
жаслы представителлы паныд, сүдө
нуодигөн сылөн Һенарөком артмө
мөд „мыж“, кожмөд „мыж“, һолөд
дај вөтөд. Кажитчө-һин татыс сижөс
зев чорыда мыждасны.

Но мојдкылыд век сиз помасө,
мыј гөһ мужик пыр венө сүдәҗа-
сөс і сүдәгыҗасөс. Сүдәҗас да

МУЖИК да СҮДӘҖАС

Олісны-вылісны кык вок. Өтө-
кыс озыр, а мөдыс гөһ.
Гөһ вокыслөн керка тырыс челаҗ,
а озыр вокыслөн челаҗыс ез вөв.
Отчыл озыр вокыс і шуө:

— Мыјла-һө-пө тенад, Иван, кер-
катырыд челаҗ, а менам һөтөк абу?

Озыр воклы зев јона вөлі ко-
лө челаҗыл.

А Иван сылы і шуө:

— Коран-кө-пө менө вежајавны,
мөд во та кадө тенад пі чужас.

А озыр воклы зев һымкод лоіс:

— Пі-кө-пө чужө, җерт-жө кора
вежајавны дај со шажт җенга сета.

Коркө һе коркө озыр вок гөтыр-
лөн збылыс пі чужі. Пі чужөм вөс-
на чукөртис сижө бал: коралис ку-
печјасөс, геһнералјасөс да став ма-
ты гөгөрсә озыр јөзјассө.

Иванөс вежајавны корны озыр
вок ез і думыштлы і бал вылө ез
кор:

— Ог-жө-пө ташөм озыр да бур
гөстјаскөд радө, өтө пызан сәјө,
пуксөд Иван злыҗһиөс.

думајтис, думајтис Иван дај шуө
ас гөтырыслы:

— Час-жө-пө ветла вок ордө
гөститны. Выл чужөм кагасө пөз-
дравитны.

— Кытчө-һө-пө те кортөгыс му-
нан. Кортөм гөстөс-пө сылщуптө
сеталөмөн гөстөдасны.

сүдәгыҗас сешөм сәтөриҗескөј чер-
тајасөн петкөдлысөһны, мыј һәјө
ас горшлун вөснаныс бытөкө јөј
челаҗ.

Тајө екас мојдјас пыс тәні мө
вајөдам өтөк өповөј мојдкыс: „Му-
жик да сүдәҗас“.

Локтис Иван озыр вок ордө, сәні
гөстөтөһны да кодалөһны. Иван і шуө:

— Вөвтө-пө мем, вок, он сетлы?

— Мыјла-һө-пө тед вөлыс?

— Вөрө пөсла ветлыны.

җерт, Иванлы пестө вајны вө-
лыд збыл вөлі колө, но өһи сижө
локтис мөд екас мөгөн: „Гашкө-пө,
вок пызан сәјө пуксөдас да сур
стөканөн өтө сәјын гөстөдөдас“.

Вок сылы і шуө:

— Сетла-пө вөвтө, но сижөс-заво-
дыс выл да ог сет. Сижөс-заводтө-
гыс куш вөвсө бөст.

Сизі озыр вок сижөс пызан сәјө
ез пуксөдлы і сур стопка ез мыт-
чыв.

думајтис, думајтис Иван: „Кызі-жө
пес вајны?“ Вөлыс ем, а сижөсыс
і абу... Сөгга доҗсө гејјөн көрта-
ліс вөлыслы бөжас да мөдөдчис
вөрө. Кералис зөһ конда пу, пук-
тис доҗдө дај вөвсө гортлаһыс
вөскөдис. Чөј паныдасис дај
вөлыс кајнысө оз вермы. Кучкис
Иван вөвлы: вөв јонжыка зелөдчис
дај бөжыс сылөн өрө. Пестыра доҗ-
сө-өд вөвлы бөжас вөлі көрталөма.

Вајөдис Иван вок ордө вөвсө да
вөсталис, мыј сизі і сизі... Вөлыдлөн
бөжыс өрө.

Скөрмис ыжыд вок дај Иванөс
сүдө сетис. Шөггө Иван, но вөһны
һинөм. Коркө кыкнан воксө корис-
ны сүдө. Сүдө колө вөлі мунны

ылі карө. Озыр вок вөла да кујим лунөн воас, а Иванлы подөннад вежон чөж лоө карөз лотиктыны. Медым суд вылө өтi кадө воны, озыр вокыс Иванөс ас дод-дас пук-гөдіс.

Мунісны, мунісны дај војмісны. Поп ordö узыны пырісны. Озыр мортыд-өд быд керкаын гөст: пук-гөдіс поп озыр вокөс пызан сажө да сіјөс медга чөскыд сојаннас вер-дө, а гөм вокөс ужнајтны ез чу-көст. Сіјө шыг пон моз кујлө пач-чөрын да візөдө, кызі поп да сы-лөн озыр вокыс пельсајөзныс чөс-кыд шаңгајас кусьалөны. Бергалө өтi бок вылыс мөд бок вылө: чөс-кыд сојан көр сізік і кыскө сіјөс. А попад-даыдлөн вөлөма-кө пач-чөрад вым чужөм кага, ез і төдлы Иван, кызі бок вылыс бок вылө бергаліг мозыд кагаыд сылөн кув-төзыс лазаліс. І поп щөщ сетіс сы вылө судө.

Мунісны, мунісны да бара вој-місны. Узыны жуагісны прөскурна ordö. Поп да озыр вок пызан сажө пукгісны да зев чөскыда ужнајтис-ны, а гөм вок шыг кынөмсө пач-чөрын шонтө да думвасө ыылалө-мөн візөдө јөз ужнајтөм вылө: өд сіјө кык лун чөж-нын сојлытөм. Ві-зөдө гөм вок паччөр дорө летчы-сөмөн да аззө: прістук вылын су-лалө прөскур теста тыра шомөс прөскурналөн. Сузөдчыліс гөм вок паччөрсан, јона кынөмыс сумалө да, көсјіс гусөн шомөсыс ул ыаң-сө көт-нын өткымыныс чуғыштны, но кызкө прөступітчіс да увлаң јурөн усе паччөрсан ыаң шомө-сас. ыаң шомөсыд кіссіс. Прөс-курна сені пыңасө:

— Мыјла-пө менсым евјатөј прөс-кур пөжалан шомөссө ас пөганөј журналд пөжөстін? Судытчыны-пө мөда,— і прөскурна щөщ муніс гөм мужік вылө судытчыны.

Мыј вөчны гөм мужіклы? Мунө да шогалө, оз төд мыј вөчны? Смерт-нын өні кујим мыжсыд пра-мөја судытасны. Тујыс вөлі мунө жужыд пос вывті. Иван думажіс — судытасны-жө-өд-а, гашкө і јурөс керыштасны? Смерт-кө-пө, мед-смерт. Буржык лоө, тајө жужыд пос вывсаңыс-кө увлаң јурөн кын-мөм јі вылас шыбытча.

Иван сізі і вөчіс. Пос вывсаң-жі вылө увлаң јурөн шыбытчіс, а пос увтіыс вөлөм мунө вөла туј, бурещ сеті вөлөн төварла мунөны купеч аја-пла. Пөрыс купечыд лаз-муніс, а Иван ачыс ловјөн коміс. Ку-тіс купеч Иванөс да бара-жө судө кыскіс.

Төдө Иван, мыј өні сіјөс прамөја код судытасны:

— Но,— шуас,— мыј лоаныс ло... — Сесса бостіс туј вылыс ыжыд код-јөрыша із, чышјан пышкө га-ровтіс да піщөгас і сујіс. — Гаш-кө-пө і тајө згөдітчас.

Пырісны судытасас дорө дај но-расөны. Озыр вок шуө:

— Менсым-пө вөвалыс бөжсө орө-діс.

Поп шуө:

— Менсым-пө вым чужөм кага вііс.

А купеч шуө:

— Менсым-пө батөс лазөдіс.

Мөдісны судытасас Иванлыс жуа-гыны: кызі дај мыј?.. мыјла сіјө озыр воклыс вөв бөжсө орөдіс? Иван ставсө лычкі вісталіс, кызі вөлі делөыс, а вісталөм помасігөн піщөг-сыс кыскыліс ізтыра мешөксө да судытасасы петкөдіс.

Важөн судытасасыд-өд вөліны се-щөмөс, коді унжык деңга сетас, сы дор і судытасны. Судытасас чај-тасны, мыј мужыкыд піщөгсыс кыс-кыліс деңга тыра мешөк дај сы-дор і судытисны: шуісны Иванлы колны вөвсө кытчөз вым бөж сылы оз быдмы, а сылыс орөм бөжсө

сетны озыр вокысла. Озыр вок шуо: — ме-пö абу сöглас сылы вöв сетны.—Абу-кö-пö сöглас, вöв пыдди Иванлы сошайт мынтан i вöв бöжсö ачыд быдтан.

Сесса поплыс кага виöm делö кутисны видлавны. Иван бара ставсö лучки висталис, мыј сизик i сизик: төдлытөг лазеис кагаыс. Сесса бара пшöггыс кыскылис изтыра мешöксö да мытчöдлис суд-дајас сін-возö.

А суд-дајаслөн сінмыс сизі i öзjö. Чajtöны, мыј мужіклөн калым пыдди деңга тыра мешöк вайöма. I бара Иван дор судитисны. Шуисны сизі:

— Иван-пö Һенарошнö лазöма поплыс кагасö. Сы пыдди-пö поп медым ассыс попаддасö öтi во кешлö сетлас верöссайö Иван сажö. Сизі, медым виöm кага пыдди-пö Иван возöссö вермас поплы мынтыны кагаөн-жö.

Поп шуо:

— Ме-пö тазитö абу сöглас.

Суд-дајас i шуоны.

— Жал-кö-пö попаддаыд, сы пыдди деңгаөн позö мынтысны.— I шуисны, медым поп Иванлы мынтас кыксо шайт. Тази i орöдчисны.

Сесса мöдисны пöрыс купечöс лазöм да прöскурналыс шомöс пежалöм дела видлавны. Иван ставсö висталис, кызі мыј вöлі. Сесса бара пшöггыс кыскылис изтыра мешöксö да суд-дајаслы нырвозöгыс мытчöдлис. А суд-дајаслөн сінжасныс сизик i öзjöны! Налы колö öдjөнжык-нын судсö помавны да

мужіклыс калым бостны. Чajtисны, мыј пшöггас сылөн збылыс деңга тыра мешöк.

Суд-дајас шуисны купечлы.

— Мун-пö да кай сижö пос вылас. кысаң Иван четчыштіс да увлаң журөн-пö шыбытчы пос вывсаң Иван вылö, возöссö сижöс асö лазöд.

А купечыд i шуо:

— Мед көт-пö тысеча чöлкөвöј сетасны, пос вывсаң увлаң журөн ог четчыш!

— Сиз-кö-пö кујимсо шайт мынты Иванлы деңгаөн, а сижö тенö мездас пос вывсаң увлаң журөн четчыштöмыс.

I којмөд дела куза мужікөс бара правдајтисны.

Вот кутисны прöскурналыс шомöс пежалöм дела видлавны. Иван бара суд-дајаслы висталис, кызі вöлі делöыс да из тыра јокмысö пшöггыс мытчöдлис суд-дајаслы.

Суд-дајас тази судитисны.

— Пежалис-кö-пö Иван ас пöганöј журнас тенсыд прöскур пöжалан шомöстö, те-пö, прöскурна матушка, мун гортад, кай паччөр вылад да Иван моз-жö четчышт увлаң журөн прöскур шомöсад. Сөкi-пö пежасöм шомöсыд бөр весасөс.

Прöскурна шуо:

— Көт-пö со шайт асаң сета, а увлаң журөн прöскур шомöсö ог четчышт.

— Сиз-кö мынты Иванлы со шайт деңгаөн, сижö тенö мездас шомöсö увлаң журөн четчыштöмыс.

Иван ставныслыс чукöртис судөн шуöm деңгасö: озыр воклыс со

чөлкөвөј, поплыс кыксо чөлкөвөј,
купечлыс кужім со чөлкөвөј, прөс-
курналыс со чөлкөвөј, сесса шап-
касө лептышталіс да гортас мө-
дөдчіс.

Кағалісны сурдајас, мыј мужі-
кыд піщөггыс кыскылөм јокмылсө
ез кол дај сы бөрса слуганысө
мөдөдісны.

Мунө мужік туж куға, а сы бөр-
са сурдајаслөн слуганыс котөртө:

— Еј, Иван! Вунөдін-пө-тај, сур-
дајасыдлы калымтө сетны!

Иван кыскіс піщөггыс ізтыра
мешөксө дај косіс сурдајас дінө:

— Вот-пө, колө-кө, тіжанлы і ка-
лым! Ен-кө ме дор суритө, тајөн і
гөсөитөді.

— Слава тебе, господі, — шуоны
сурдајас, — мыј те дор суритсөма!
Көв плешным зөһөн колі!

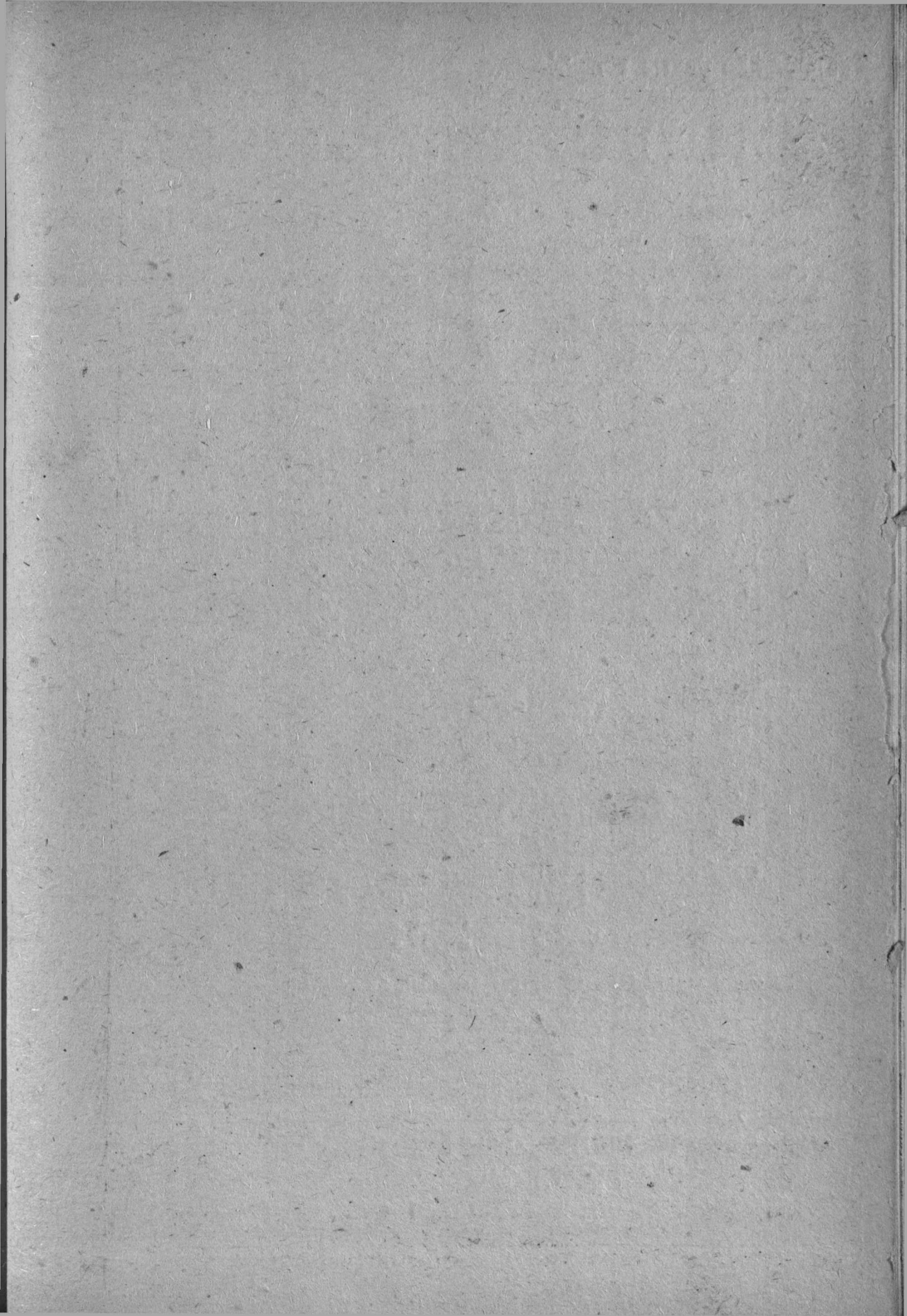
Ииб. № 17

Редколлегіја: М. дОРОЊИИ, І. ПЫГҒИИ,
І. ІЗЈУРОВ.

Отв. редактор М. дОРОЊИИ.

Облит № 629. Заказ № 2278. Тираж 1000. Стат. формат бум. 72×108 1/16 82000 знаков в п. л.
3 1/4 п. листа, Сдано в производство 14/V—35 г. Подписано к печати 7/VI-35 г.

Типография Коми ГИЗ-а, Сыктывкар, Коммунистическая, 2.

СУЗӦДӦЈ 1935 ВО ВЫЛӦ

ХУДОЖЕСТВОА СӦВЕТСКОЈ ЛІТЕРАТУРА КОМІ ЖУРНАЛ

УДАРНІК

ЛЕӦ СӦВЕТСКОЈ ПИСАТЕЛЬАС СОУЗЛӦН КОМІ ПРАВЛЕНІЕ
ПЕТӦ БЫД ТӦЛЫСЫН ӦТЧЫД

Журналын лобны ташӧм јукӧдјас: 1) художествоа проза да поезіја; 2) творческӧј діскуссіјалӧн трібуна; 3) комі эпос; 4) бібліографіја выл роч да комі кнігајас вылӧ.

1935 воын „УДАРНІК“ журналын лоб печатајтӧма: Њобдінса Віттор—выл кывбурјас, Ёма-Вењ—кывбурјас, вистјас, Лебедев—выл баснајас, Пед Ген—„Гера кук“ (повест), Выл Паш—выл поэма, кывбурјас, Сандрік Јогор—„Арај“ (повест), Іља Пыстін—пјеса да выл вистјас, Іван Вокан—новеллајас, Ізјур Іван—„доменьлӧн мыж“ (повест), А. Ісаков—„дасӧкмысӧд во“ (повест). Выл вистјас да кывбурјас: Сім Ванлӧн, Мітрук Јаклӧн, Пармазонлӧн, Луздор Васлӧн, Біја Ӧгырлӧн, П. Соронінлӧн, П. Стадлӧн, Гріш Сашлӧн, А. Мезенінлӧн, Размысловлӧн да мукӧд гіжны бостчысјаслӧн.

Літературно-крітіческӧј статјајас: Жугыллӧн, Шыладорса Мішлӧн, І. Оботуровлӧн, І. Гарабукінлӧн, І. Ізјур Іванлӧн, Ольк Ондрејлӧн да мукӧдлӧн.

СУЗӦДАН ДОН: 1 тӧлыс кежлӧ 1 шајт
 3 тӧлыс кежлӧ 2 шајт да 50 ур.
 6 " " 5 "
 12 " " 10 "

1935 воын журнал кутас петны аскадын да тыр лістажӧн. Журналӧ ужавны кыскӧма лоб выл гіжысјасӧс да јазыковедјасӧс.

„УДАРНІК“ журнал колӧ лоны быд колхозын, лыддысан керкаын, школаын, клубын, быд вӧрлеыс-ударнік ордын, колхознік-ударнік ордын.

Воӧ „УДАРНІК“ журнал кутас петны молодцовскӧј алфавіт вылын.

ЖУРНАЛ СУЗӦДНЫ ПОӦӦ БЫД ПОШТӦВОЈ ОТДЕЛЕНІЕНІС
ДА ПИСМОНОВЛӦДЛЫСЈАС ПЫР

Ц. 198

Акт № 11

Виллӧн. л.